

TEHNIKE

SPRAVE
za osiguranje
i spuštanje

PLANINARENJE

. Planine Kroje
. Vučji zub
i vrhovi Orjena
. Gornjak, Veliki
krš i Borski Stol

SAVETI I TRIKOVİ

Kako prepoznati i izbeći opasnost
OLUJA U PLANINI

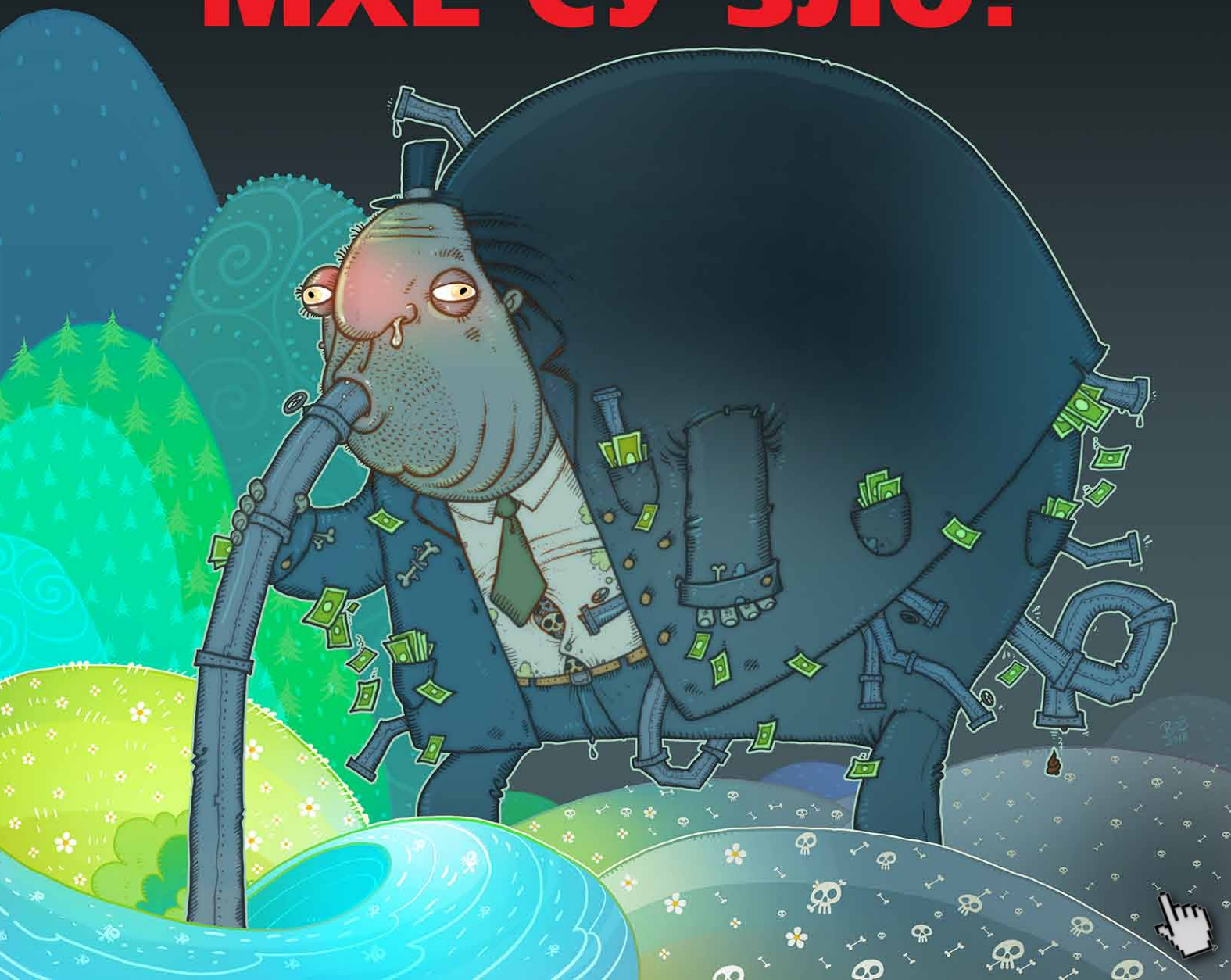
MARKET

Izbor

Skijaških
jakni

KO UБИЈА РЕКУ

УБИО ЈЕ РИБУ, УБИО ЈЕ ШУМУ,
УБИО ЈЕ ПТИЦУ, УБИО ЈЕ ПЛАНИНУ.
МХЕ СУ ЗЛО!

BESPLATNI OUTDOOR MAGAZIN / 15. decembar 2019.

→ PROPELER

62 Putevima NOB-a

Jubilej pobeđe nad fašizmom PSK „Pobeda” će obeležiti serijalom planinarskih akcija „Putevima NOB-a”... Donosimo vam prvu priču...

90 Cerjanska pećina

Speleološka ekspedicija „Cerjanska pećina 2019.” održana u organizaciji Komisije za speleologiju PSS, PSK „Dvig” Vladičin Han i Speleološke sekcije PK „Železničar”...

→ SPELEOLOGIJA

76 Market - Izbor 12 najpopularnijih skijaških jakni

PLANINARENJE

20 Planine Kroje

Bili smo u Albaniji, zemlji koja još uvek ima čime da vas iznenadi. Evo naše priče...

34 Vučji zub i vrhovi Orjena

Planinarska svetkovina na Orjenu - „16. Uspon na Vučji zub i vrhove Orjena”...

40 Gornjak, Veliki krš i Borski Stol

Grupa planinara iz raznih krajeva Srbije i

prijatelji iz Prnjavora i Dervente pohodila je via ferratu Gornjak i Borski Stol...

KES „ARMADILLO”

46 Ice climbing team Srbija

Članovi KES „Armadillo” za sobom imaju sezonu...

AONS

50 Ovčar Banja
Zatvaranje sezone penjanja u letnjim uslovima

TEHNIKE

58 Sprave za osiguranje

ranje i spuštanje
Kontrola užeta i njegovo zaustavljanje... Upoznajte sprave...

LAVINOZNO!

70 Zima, zima, e pa šta je?

Šta rede planinari zimi? Zima deluje poprilično „tanko”. Letnje raznovrsnosti ni od korova... Pa, da zagrebemo malo...

SAVETI I TRIKOVI

84 Oluja u planini

Bilo da ste planinar, skijaš ili border, zima u planini izvor je mnogih radosti, ali i opasnosti. Umete li da prepoznate problem i izbegnete potencijalnu opasnost?

EKOLOGIJA

94 Upoznajmo zaštićena prirodna dobra

Koja su to područja koja moramo zaštititi, šta su to zaštićena područja, koji su kriterijumi da se ona zaštite i koliko takvih područja imamo?

100 Đerdap u Uneskovoј porodici geoparkova

Porodici evropskih odnosno svetskih geoparkova, pod zaštitom UNESCO-

a, pridružice se i Geopark „Đerdap” kao prvi u Srbiji...

PUTOVANJA

106 Može li Čečenija postati Švajcarska na Kavkazu?

104 Patika za trčanje dobija drugi život kao skijaška cipela

Kako je „zelena” ekonomija „ozelenela” outdoor industriju. Evo jednog primera dobre prakse...

AQUA LUNG

23. Međunarodni festival podvodnog filma

Jugoslovenska kinoteka, Uzun Mirkova 1
Svečano otvaranje > 20.12.2019 u 20 č
Projekcije > 21. i 22.12.2019 u 18 i 20 č

Postanite
PATREON
podržite naš rad

DONIRAJ
PayPal

MOJA PLANETA 81 • decembar 2019.
Besplatni outdoor magazin za aktivan život • PDF izdanje

Osnivač i izdavač:

Studio za dizajn „Smart Art“

Adresa redakcije:

Narodnog fronta 65, 21000 Novi Sad

Glavni i odgovorni urednik:

Jovan Jarić (jovanjaric@mojaplaneta.net)

Art direktor:

Marica Puškaš

Prelom:

Studio za dizajn „Smart Art“

Fotografije:

Dreamstime, Pixabay, Studio za dizajn „Smart Art“

Advertajzing:

062/22-37-47

Izdanje je besplatno i distribuira se u PDF formatu, putem elektronske pošte. Stari brojevi se mogu downloadovati iz arhive sa Internet adrese:

www.mojaplaneta.net

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad
796.5

MOJA planeta [Elektronski izvor] : besplatni outdoor magazin za aktivan život / glavni urednik Jovan Jarić . -

Online izd.- Elektronski časopis . - 2010, br. 1 - . -

Mesečno . - Dostupno na http://www.mojaplaneta.net

ISSN 2217-3307

COBISS.SR-ID 255946503

Magazin upisan u Registar javnih glasila Srbije pod registarskim brojem:

DE: 000002

Izdavač zadržava sva prava. Svi autorski tekstovi, fotografije i ostali sadržaji objavljeni su uz odobrenje autora. Svi pisani i foto materijali u vlasništvu su Studija „Smart Art“ i autora. Kopiranje, dalja distribucija teksta (delimično ili u potpunosti) i fotografija u komercijalne svrhe zabranjena je u svim medijima bez pismene dozvole Studija „Smart Art“ i autora. Tekstovi i fotografije se objavljuju isključivo bez novčane naknade. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za sadržaj i istinitost reklamnih poruka i tekstova. Redakcija i izdavač ne odgovaraju za štamparske i nenamerne greške. Redakcija nije obavezna da vraća i odgovara na primljene rukopise, fotografije i elektronsku poštu.

ČITAJTE NAS PREKO SMARTPHONA

Naše novine takođe možete da čitate koristeći aplikaciju NOVINARNICA.NET (za android operativni sistem), a magazin potražite u kategoriji besplatne novine. Aplikaciju možete da skinete na sledećem direktnom linku:

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

SLEDEĆI BROJ MAGAZINA „MOJA PLANETA“ IZLAZI 15. FEBRUARA 2020.

POTRAŽITENA:
WWW.MOJAPLANETA.NET

Pronađite svoje mesto na planini

ADRESAR PLANINARSKIH DOMOVA IZ CELOG REGIONA NA JEDNOM MESTU

Stare brojeve magazina „Moja planeta“ možete skinuti sa Internet adrese:
www.mojaplaneta.net
na linku ARHIVA

FOTOGRAFIJA NASLOVNE STRANE: PIXABAY

Bjelasica i Komovi, Nacionalni park „Biogradska Gora”

Razmer: 1:60.000

Format: 66 x 94 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti planina Bjelasica i Komovi prikazana je granica nacionalnog parka Biogradska Gora sa granicom zaštićenog područja. Na poledini karte date su turističke informacije sa fotografijama i tekstovi o planinama Bjelasici i Komovima, nacionalnom parku i gradovima Kolašin, Bijelo Polje, Mojkovac, Berane i Andrijevica, koji se nalaze na obodu planine Bjelasice.

Cena: 500 din. + PTT

Stara planina, park prirode

Razmer: 1:50.000

Format: 67 x 96 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti područja Stare planine i Pirota prikazano je područje parka prirode Stara planina sa granicama rezervata I i II stepena zaštite i lokacijama turističkog sadržaja. Na poledini karte date su fotografije i podaci na srpskom i engleskom jeziku o odlikama oblasti Stare planine, flori, faunu i vegetaciji ovog područja i turističkim objektima i izletištim. U prilogu je data karta područja parka prirode i turističke regije u sitnijoj razmeri.

Cena: 500 din. + PTT

Rajac, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:25.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Planinarsko turistička karta Rajca izrađena je u saradnji sa Planinarskim društvom „Pobeda” i na njoj je prikazano šire područje Rajca: od Ljiga na severu do Koštunica na jugu i od Struganika na zapadu do Boljkovca na istoku.

Cena: 500 din. + PTT

RADAN i okolne planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje planine Radan planine i okolnih planina. Označeni su Đavolja varoš, Caričin grad i Prolom Banja sa turističkim objektima, stazama zdravlja i lovištima. Na poledini karte dati su osnovni podaci o prirodnoj i kulturnoj baštini i turističkim objektima na tom delu Srbije na srpskom i engleskom jeziku sa odgovarajućim fotografijama.

Cena: 500 din. + PTT

Suva planina i Svrlijske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:55.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazana Suva planina i Svrlijske planine sa prirodnim i kulturnom baštinom, turističkim objektima i obeleženim planinarskim stazama. Na poledini karte se nalaze fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Valjevske planine, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:50.000

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Na karti je prikazano područje Valjevskih planina sa prirodnim i kulturnom baštinom i turističkim sadržajem. Na poledini karte date su fotografije sa odgovarajućim tekstom na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Divčibare, planinarsko turistička karta

Razmer: 1:6.500

Format: 96 x 67 cm

Format savijene: 12 x 23 cm

Opis: Karta je izrađena na ortofoto podlozi sa prikazom turističkog sadržaja, planinarskim stazama, označenim vidikovcima i dr. Na poledini karte dat je tekst sa fotografijama o turističkom sadržaju na srpskom i engleskom jeziku.

Cena: 500 din. + PTT

Nacionalni park „Fruška gora”

Razmer: 1:60.000

Format: 96 x 55 cm

Format savijene: 12 x 25 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti prikazano je područje nacionalnog parka Fruška Gora sa granicom zaštićene zone, granicama I, II i III stepena zaštite. Na poledini karte nalaze se informacije o Fruškoj Gori i Sremskim Karlovcima sa fotografijama.

Cena: 500 din. + PTT

Vlasina, predeo izuzetnih odlika

Razmer: 1:30.000

Format: 97 x 96 cm

Format savijene: 12 x 22 cm

Opis: Karta prikazuje područje Vlasinskog jezera sa širim okruženjem, zaštićeno krajem 2005. godine kao predeo izuzetnih odlika „Vlasina” i kategorisano kao prirodno dobro od izuzetnog značaja za Srbiju. Na poledini karte dat je tekst na srpskom i engleskom jeziku sa podacima o ovom predelu.

Cena: 500 din. + PTT

Nacionalni park „Tara”

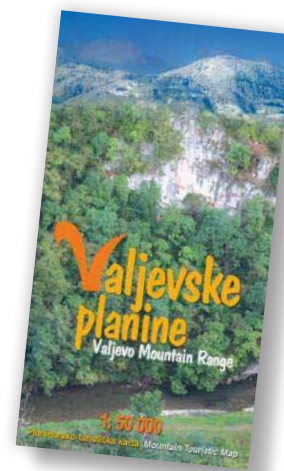
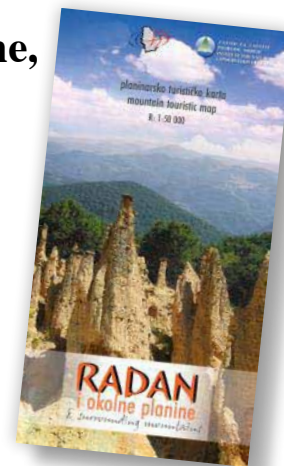
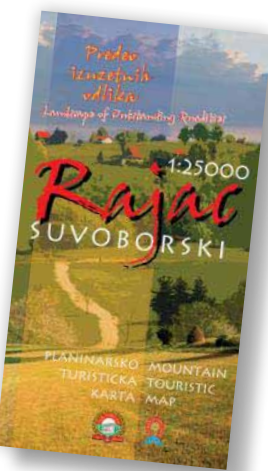
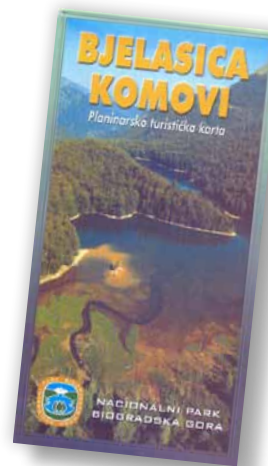
Razmer: 1:50.000

Format: 75 x 60 cm

Format savijene: 12 x 25 cm

Opis: Na planinarsko-turističkoj karti prikazano je područje NP „Tara” sa rezervatima prirode, planinarskim i pešačkim stazama i turističkim sadržajem. U prilogu su fotografije vrsta biljaka i životinja. Na poledini karte dati su plan grada Bajina Bašta i karta Šarganske osmice, kao i opisi turističkih izletišta.

Cena: 500 din. + PTT

EKOLIST
ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

Tel/fax: 021/780 - 537
Mobil: 065/888-08-57
E-mail: ekolist@yahoo.com
www.ekolist.org

***Prodaja u pretplati**

Distributer:
magazin „Moja planeta”
Karte možete naručiti na e-mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete
vaše ime, prezime, adresu,
naziv karte koju želite i koju
količinu naručujete.

20 PLANINARSKO-BICIKLISTIČKIH KARATA FRUŠKE GORE

+ VODIČ SA OPISIMA STAZA NA 140 STRANA

Novo izdanje sa ucrtanim novim stazama Fruškogorskog maratona

Format: 46 x 34 cm

Format savijene: 17 x 15,5 cm

Tekstualni deo: 140 stranica + geografske karte [20 presavijenih listova]

Opis: Koliko ste se puta zapitali, boraveći na Fruškoj gori, kada ste na mnogo mesta oko sebe videli planinarsku markaciju (oznaku na drveću, putu, ogradi), beo krug i crveno srce u sredini: „Šta ovo znači?“ Evo odgovora na to pitanje: To je markacija staza planinarskog maratona na Fruškoj gori, koju smo mi odabrali, kao simbol zdravlja. Ovom markacijom pokriveno je ukupno 19 staza maratona na Fruškoj gori, u ukupnoj dužini od 932,066 km, od čega je 97% staze u šumi. Od sada ne bi smela da postoji dilema kuda koja staza vodi. Uz pomoć ovog vodiča moći ćete preko cele godine, a ne samo u dane kad se održava planinarski maraton, u vremenu koje vama odgovara, da odaberete bilo koju od staza maratona i da je bez ikakvih teškoća uspešno savladate. Ja vam savetujem da stazu birate uvek prema svojim trenutnim psihofizičkim mogućnostima, i nemojte birati onu koju volite, već odaberite onu koja će vas posle prolaska učiniti srećnijim i zadovoljnijim.

Pred vama je veliki izbor, staza je ukupno 19 i njima je pokriven najlepší deo naše lepote Fruške gore. Karte koje imate u prilogu ovog vodiča biće vam od velike koristi. U opisu staza maratona često se pominje reč kontrolna tačka (KT), koja je bitna samo u dane održavanja maratona, kada se na posebnoj kontrolnoj knjižici overava prolazak kroz određeni predeo.

Vreme potrebno da se staza savlada, u vodiču je dato uz pretpostavku lagane šetnje i uživanja u planini. Dobro fizički i psihički pripremljeni ljubitelji prirode, dato vreme će znatno, znatno skratiti.

Poštovani planinari, maratinci, planinski biciklisti, ljubitelji prirode i rekreacije u njoj, zaljubljenici u Frušku goru, zarazite se prirodom zarad zdravlja – pošujmo prirodu, postignimo nedostižno...

Cena kompleta: 1.000 din + PTT

PORUČITE

Karte možete naručiti na mail:
magazin@mojaplaneta.net

Potrebno je da nam pošaljete vaše ime, prezime, adresu, broj telefona, koju kartu želite i koju količinu naručujete.

RUMUNIJA

→ UKRATKO O...

Rumunija je atraktivna planinarska zemlja. Karpati dominiraju zapadnim i centralnim delom države, sa najvišim vrhom Moldoveanu visine 2.544 metra. Na jugoistoku Karpati prelaze u pobrđe. Rumunija je bogata pećinama. Tri najznačajnije su Valea Rea, Movila i Piatra Altarului. Zbog trenda u outdooru, Rumunija može da se pohvali sa više zona u kojima su izgrađene ferate. Na mnogima se nalazi više smeri različitih težina (po rumunskoj kategorizaciji ferate su obeležene „lakšim“, pa treba obratiti pažnju na ocene kako ne bi bilo neprijatnih iznenađenja). Većina je postavljena u poslednjih desetak godina. Predstavljamo vam neke od najatraktivnijih.

VIA FERRATE

„Zmajeva kuća”
Vadu Crisului, Bihor (C)

Via ferata „Zmajeva kuća” je otvorena u julu 2017. godine, pored sela Vadu Crisului u planinama Padurea Craiului koje su podgrupa planinama Apuseni. Feratu je napravila rumunska Gorska služba spasavanja - stanica Bihor u saradnji sa Planinarskim klubom CASSIO Montana Bihor.

Cena: Besplatna

Dužina: 215 m

Vertikalno penjanje: 150 m

Težina: C

Pristup: 30 min.

Vreme na ferati: 1 sat

Silazak: 30 min.

Ukupno vreme: 2 sata

Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar

[\[VIDEO\]](#)

„Mocanita”
Vilinski zid,
Vadu Crisului, Bihor (B)

„Mocanita” je via ferata otvorena 2015. godine, na steni Peretele Zanelor (Vilinski zid) pored sela Vadu Crisului u planinama Padurea Craiului koje su podgrupa planinama Apuseni. Feratu je napravila rumunska Gorska služba spasavanja - stanica Bihor u saradnji sa Planinarskim klubom CASSIO Montana Bihor.

Cena: Besplatna

Dužina: 150 m

Vertikalno penjanje: 110 m

Težina: B

Pristup: 20 min.

Vreme na ferati: 1+ sati

Silazak: 30 min

Ukupno vreme: 2+ sata

Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar

[\[VIDEO\]](#)

„Nebeski let“ Hilijeva pećina, Turda kanjon, Kluž (C)

Via ferata u kanjonu Turda je izgrađena u proleće 2012. godine. Izgradio ju je klub „SkyFly“ iz Kluž-Napoke.

Cena: Besplatna
Dužina: 350 m
Vertikalno penjanje: 200 m
Težina: C
Pristup: 1h 30
Vreme na ferati: 40 min.
Silazak: 50 min.
Ukupno vreme: 3 sata
Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar
[\[VIDEO\]](#)

„Crne stene“ Vartop, Bihor (B)

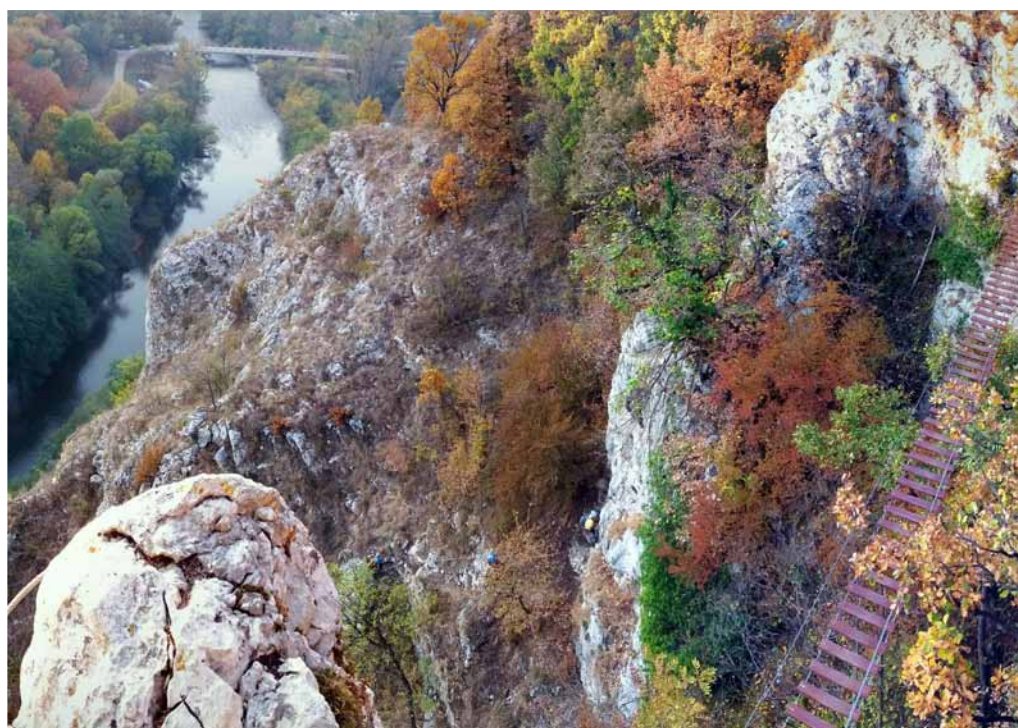
Ruta via ferate blizu mesta Vartop-Arieseni je otvorena 2014. godine, na lokaciji Crne stene u planinama Apuseni. Feratu je napravila rumunska Gorska služba spasavanja - stanica Bihor

Cena: Besplatna
Dužina: 200 m
Vertikalno penjanje: 100 m
Težina: B
Pristup: 15 min
Vreme na ferati: 1+ sati
Silazak: 30 min
Ukupno vreme: 1,45+
Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar
[\[VIDEO\]](#)

„Beli vuk“ Ženska pećina, Galbenul kanjon, Baia de Fier, (10 različitih ruta) (B; C; D; E)

Via ferata rute na lokaciji Baia de Fier su napravljene od strane planinarskog kluba „Beli vuk“. Postoji 10 različitih ruta težine od lakih do veoma teških.

To su:
1) „Spirala Muierilor“ (ženska spirala),
2) „Creasta Pesterii“ (pečinski greben),
3) „Marea Crapatura“ (velika pukotina),

- 4) „Spirala Mica” (mala spirala),
- 5) „Loreley”
- 6) „Pantera Roz” (pink panter),
- 7) „Amfiteatrul Zmeilor” (zmajev amfiteatar),
- 8) „Saritoarea Ursului” (medveđi skok),
- 9) „Spirala Medie” (srednja spirala),
- 10) „Laura”.

Jedan od glavnih ruta:

Cena: Besplatna
Dužina: glavne rute: 400 m
Vertikalno penjanje: 100 m
Težina: D

Pristup: 5 min
Vreme na ferati: 1 sat
Silazak: 20 min.
Ukupno vreme: 1,30 minuta
Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar
[\[VIDEO\]](#)

Via Ferrata at Rasnov kanjon – Brašov (C/D)

Via feratu u Rasnov kanjonu je izgradio klub „Jump Adventure” i otvorena je 2001. godine. Treba biti oprezan pri korišćenju ferate, jer se po nekim informacijama, stalno popravlja i dograđuje.

Cena: Plaća se
Dužina: 450 m
Vertikalno penjanje: 250 m
Težina: C/D
Pristup: 1 min
Vreme na ferati: 2 sata
Silazak: 30 min.
Ukupno vreme: 2,30 minuta
Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar
[\[VIDEO\]](#)

„Pericolul Caprelor” Madaras, Harghita (B/C; C/D)

Via ferrata „Pericolul Caprelor” (Kozja opasnost) otvorena je u leto

2012. godine na lokaciji Harghita Madaras.

Cena: Besplatna
Dužina: 200 m (2 rute)
Vertikalno penjanje: 60 m
Težina: leva ruta B/C, desna ruta C/D
Pristup: 10 min.
Vreme na ferati: 20 min.+
Silazak: 10 min.
Ukupno vreme: 40 min.+
Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar
[\[VIDEO\]](#)

„Divlji Ferenc” Crveno jezero, Bicz kanjon, Harghita (C/D)

Via ferata „Divlji Ferenc” je otvorena u jesen 2016. godine, na planini Suhardul Mic blizu Crvenog jezera u Bicz kanjonu. Dobila je ime po poznatom rumunskom penjaču koji je i autor topografskih mapa ovog područja. Feratu je napravila rumunska Gorska služba spasavanja - stanica „Dancurás” Harghita.

Cena: Besplatna
Dužina: 200 m (1 ruta)
Vertikalno penjanje: 173 m
Težina: C/D
Pristup: 20 min.
Vreme na ferati: 50 min.+
Silazak: 30 min.

Ukupno vreme: 2 sata +
Najbolje vreme za penjanje: maj - oktobar
[\[VIDEO\]](#)

„Astragalus” Sugau-Munticelu kanjon, Neamt, blizu kanjona Bicz (5 ruta) (A/B; C; C/D)

Via ferata „Astragalus” je otvorena u proleće 2017. godina na planini Hasmas mountains, Sugau-Munticelu kanjon, Neamt oblast, blizu kanjona Bicz. Feratu su napravili Ticu Lacatusu i Radu Apetroaia iz Rumunskog planinarskog kluba (Clubul Montan Roman). Ovo je najduža rumunska ferata sa 5 različitih ruta i težina. Početna tačka ferata je Ekološka kuća, 715 m, a kraj je na vrhu Turnul Mare 1.000 m.

Cena: Plaća se
Dužina: glavne rute 700 m
Vertikalno penjanje: 285 m
Težina: C/D
Pristup: 15 min.
Vreme na ferati: 1,30 - 2,30 sati
Silazak: 15 min.
Ukupno vreme: 2 sata +
Najbolje vreme za penjanje: Zatvorena tokom zime
[\[VIDEO\]](#)

PLANINE KROJE

Pod gnezdом orlova

*Bili smo u Albaniji, zemlji koja još
uvek ima čime da vas iznenadi.
Evo naše priče...*

Albanija je planinska zemlja koja je decenijama u samoizolaciji postala sinonim za nerazvijeno područje. Besputni prostor koji nije bio u fokusu turista skrivao je tvrdoglavo jedinstvene predele samo za svoje stanovništvo, kome je to uglavnom bio težak usud – u neku ruku kazna po rođenju. Mnogima su poznate pežorativne asocijacije na zaostalost ove zemlje, a priče o pograničnim napetostima se još uvek mogu slušati od bivših graničara, penzionisanih državnih službenika ili neumornih planinara-veterana.

Početkom novog milenijuma granica se postepeno demilitarizuje i mnogi od nas obilaze planinske prevoje i vrhove na međi Crne Gore i Albanije. Počinjemo da posmatramo šta to postoji „iza brega“, a svoja prva „albanska planinarska iskustva“ stičemo na ilegalnim ulascima od par sati, usponima na oštre prokletijske vrhove i vidikovce koji kod većine stvaraju ozbiljnu adrenalinsku zavisnost – izrazitu divlju strast prema uživanju u alpskim pejzažima u samom jezgru Balkana.

Koncem prve decenije novog veka planinarenje u albanskim Prokletijama doživljava ekspanziju. Ljudi iz gotovo svih krajeva sveta počinju da zaviruju u do tada najskrivenije delove Evrope i život lokalnog stanovništva se naglo transformiše. Tako doskorašnji šumski radnik, konjovodac-samaraš iz Tetija za samo jednu sezonu

postaje iskusni vodič koji svoje konje ustupa grupi Iraca ili Rusa za nošenje planinarske opreme. Na kamenim kapijama u Nikčima umesto zarđalih katanaca danas stoji „rooms-open“, a na uskim drvenim prozorima u Valboni mesto tučane pegle na žar sada stoji tabla „free Wi-Fi“. Globalizacija i konzumerizam zahvataju poput bujice krajeve koji su nekada bili poznati po krvnoj osveti i plemenskoj organizaciji, a vreme će pokazati sve benefite i mane aktuelnih socijalno-kulturoloških procesa.

Na talasu pomenutih događaja grupa kragujevčana – članova PD „Žeželj“ zaputila se u centralnu Albaniju, okolinu grada Kroje, sa željom da upozna planine u kojima je formirana srž nacionalnog bića ovog planinskog naroda; gorštaka koji se još uvek strancima predstavljaju kao sinovi orla.

GRAD KROJA

Obilazak Albanije započinjemo ruševinama srpskog srednjovekovnog manastira Sv. Sergija i Vakha na reci Bojani. Nekada se pored manastira nalazio trg Sv. Srđ – karavansko naselje sa trgovcima iz svih krajeva Balkana (danas se veza jedino može pronaći u nazivu sela - Sird). U 11. veku je unutar manastira sagrađen zadužbinski hram, zagrobna crkva za vladare Zete Mihajla i njegovog sina Bodina. Nemanjići su ga posećivali i dodeljivali mu

mnoge posede – metohe. Otomanska vladavina, pohodi pljačkaša i viševjekovno plavljenje Bojane razarali su ga tako da je danas od vitke trobrodne crkve ostao samo jedan zid sa fragmentom freske i jednim prozorskim oknom. Pored ostataka se nalazi lokalno groblje, koje je verovatno na mestu nekadašnjih grobova srpskih vladara ili monaštva.

Putujući dalje iz Skadra prema Tirani primećujemo veliku frekventnost vozila i automobilski metež u kojima mercedesi i audiji apsolutno dominiraju. Ako bi trebalo Albaniju generalizovati u par reči mogli bi je opisati kao zemlju mercedesa i vožnje bez pridržavanja osnovnim saobraćajnim propisima. Na putevima vlada nekakav skladni kaos u kome se sve zasniva na pravu „većih konjskih snaga“. Biciklisti su pak specijalna vrsta kamikaza i turista brzo stiće utisak da svako od tih sumanutih meštana ima urođeni instikt da uleti pod točkove automobila. Savet da vozimo oprezno i da „otvorimo sve oči“ se pokazao kao smislena preporuka.

Na svega dvadesetak kilometara od Tirane postoji

petlja na kojoj napuštmo magistralni put i upućujemo se u pravcu istoka, ka obrisima belih, stenovitih planina. Dok prelazimo nekoliko oštih serpentina i gustu šumu borova bližimo se planini i gradu Kroji, mestu koje je podignuto očigledno iz bunta i prkosa. Varoši van starih karavanskih puteva, a koja je i danas daleko od modernih, glavnih saobraćajnica.

U Kroji, prema poslednjem popisu, živi oko 20.000 stanovnika. To je naselje na nadmorskoj visini od 550 m i sedište je istoimene oblasti. Smatra se da je na strmom uzvišenju, koje dominira nad današnjim gradom u antičko doba postojalo naselje Erivia. Naziv Kroja-Kruja-Krua je iz srednjeg veka. Potiče iz arnautskog jezika i znači izvor. Ime je u potpunosti opravdano ako se primeti da pod visokim stenama postoji nekoliko izvora hladne, planinske vode - vrela. Turci su grad zvali Akçe Hisar – Bela tvrđava i uspeli su da je osvoje tek pri petoj opsadi.

Istorija ovog mesta vezana je sudbonosno za Đurađa Kastriota – Skenderbega, gospodara Arnauta, koji se

više od dvadeset godina uspešno branio od napada Osmanlija. Za današnje Albance Skenerbeg je utemeljivač nacije i najveći nacionalni heroj. Kada se nađete u Kroji i osmotrite stenu na kojoj je bila drevna pobunjenička prestonica više je nego očigledno da je izbor lokacije za svoju prestonicu vođa Arnauta odabrao taktički, kao prirodni bastion za borbu protiv brojnijeg osvajača. Pogled sa tvrđave je impresivan i sveobuhvatan. Može se kao na dlanu osmotriti dolina u kojoj je Tirana, Lješki zaliv na severu i nizija na zapadu, sve do Drača i Jadranskog mora.

Osamdesetih godina prošloga veka unutar tvrđave je izgrađen muzejski kompleks posvećen Skenderbegu. Uz postavku etnografskog muzeja, stari hamam i ostatke sahat kule celo zdanje tokom sezone privlači veliki broj posetilaca. Sve je u Kroji podređeno turizmu i stoga i ne čudi buka i ukrštanje mnogih jezika u uskim, strmim ulicama. Gradski bazar je očuvan u potpunosti, tako da pored tradicionalnih suvenira možete u niskim dućanima videti zanatlije - kujundžiju ili vezilju na razboju, koji se dok posvećeno rade ne obaziru na galamu koja dopire sa kaldrme.

Sve navedene lokacije Kroje nalaze se na relativno malom prostoru. Smestivši se u hostel „Merlika“ (orijen-

talno zdanje neposredno uz muzejski kompleks) bilo je dovoljno svega tri sata da bez žurbe obiđemo lokalne znamenitosti i vratimo se u zakazanom terminu na večeru. Od tradicionalnih jela ovog kraja probali smo krojsku pitu (nekakva tortilja sa nadevom od sira i blitve) i tavaleo (više vrsta sireva, zapečenih u ulju sa teletinom). Uz odlično pivo „Tirana“ bilo je pravo zadovoljstvo otići na zasluženi odmor u vreme kada kod kuće još ne bi ni pomišljali na spavanje.

PLANINA KROJA

Nakon upoznavanja Kroje, došao je dan za planinarenje. Prvi planinarski zalogaj je krečnjački masiv iznad samog grada. Da li je planina dobila ime po gradu ili obrnuto, to verovatno ni meštanim nije sasvim jasno.

Polazimo iz našeg smeštaja pre šest sati. Mrak je još uvek, tako da do starta same staze pešačimo pustim ulicama. Od tvrđave do početka planinarske trase potrebno je oko 15 minuta. Do info-table stižemo tako što se uspinjemo strmom ulicom koja nosi naziv „Gorski put“. Grad je potpuno tih, a prisutnost vrednih ljudi osetili smo samo čulom mirisa – vruće vekne hleba i pecivo koje se priprema u malim, porodičnim pekarama. Došavši do table na kojoj stoji „Kruja mountain

hiking trail“, pravimo kratku pauzu, a zatim polazimo kamenitom stazom. Čeone lampe nam više nisu potrebne, jer upravo tada sviće. Trasa do vrha je duga oko 2,5 km i potrebno je savladati visinsku razliku od oko 500 metara. Za oko sat i 15 minuta izlazimo na najvišu kotu iznad samog grada, 1.117 metara. Preciznije, do samog

vrha se ne može doći jer je u pitanju ograđeni prostor za antenu ili repetitor. Ali zato postoji stotinak metara južnije, neznatno niži vrh sa koga se takođe odlično vidi grad.

Neposredno ispod glavnog vrha, a uz pešačku trasu, postoji jedan islamski hram – stara tekija, podignuta u

pečini. Sama tekija predstavlja centar derviškog reda bekteši. Uz ulaz se nalazi velika bista osnivača ovog derviškog reda, Sari Selika. Fotografiramo ulaz u pećinu. Domaćin tekije je vrlo ljubazan i otvoren za kratak razgovor.

Posle polučasovne pauze na vrhu i uživanja u panorami grada sledi silazak istom stazom. Kroja je već oko 8,30 potpuno oživila. Bazar je ponovo pun turista, a gradske ulice su poprište male bitke između automobila i pešaka. Stolovi su postavljeni na svakom ravni-jem kvadratnom metru trotoara, a za njima sede stariji meštani i ispijaju jutarnju kafu. Mi se brzo pakujemo u hostelu. Očekuje nas vožnja od oko 25 km do sledeće planine u srcu parka Štama.

SKENDERBEGOVA GORA

Na putu za Nacionalni park „Štama“ prolazi se kroz kanjon izuzetno strmih litica. Put je uzak, ali solidno obezbeđen branicima. Na pojedinim mestima postoje proširenja za mimoilaženje vozila. Na jednom od takvih proširenja postavljena je bela, mermerna ploča. U pitanju je spomenik kojim je obeleženo mesto odakle je, po predanju, čak 90 devojaka izvršilo samoubistvo (alb: Shkemb i Vajes). Legenda kaže da je neposredno nakon dolaska Osmanlija na ove prostore bio objavljen „danak u devicama“. Svaka porodica je bila u obavezi da preda osvajačima po jednu devojkicu. Da ih ne bi zadesila ovakva sudbina, veruje se da je njih 90 kolektivno skočilo u bezdan. Ponor je na ovom mestu zaista najdublji. Čovek prosto ne zna da li ga više plaši legenda ili pogled na ambis.

Nacionalni park „Štama“ prostire se na oko 2.000 hektara. Park obuhvata nekoliko planina u zaleđu Kroje. Ulazimo u zaštićenu zonu prirode kod izvora „Kraljica majka“, lokaliteta na kome se nalazi fabrika za proizvodnju flaširane vode. Sam izvor je i nakon ovih letnjih i jesenjih suša veoma izdašan, a voda je toliko hladna da se u njoj ruka može držati tek nekoliko trenutaka. Sam lokalitet Štama je zapravo prevoj između dva dela Skenderbegove gore – Jezerskog (1.724m) i Manjolakskog vrha (1.577m). Neposredno ispod prevoja postoji i malo izletišta Cudhi Kampt, sa nekoliko vikendica i dva restorana.

Uspom na Skenderbegovu goru započinjemo sa Štama prevoja, na nadmorskoj visini od 1.190 metara. Staza je obeležena klasičnim crveno-belim markacijama, ali se na pojedinim mestima oznake gube. Ipak, staza je dovoljno prometna, pa nije teško uočiti utabani smer kretanja ka vrhu. Prvi deo je strmiji i karakteriše ga prolazak kroz borovu šumu i pašnjake. Izlaskom na glavno bilo planine sledi prelazak širokim travnatim grebenom do samog vrha. Od prevoja do najviše kote planine (1.724 m) potrebno je oko dva sata pešačenja (oko 6 km).

Vrh Skenderbegove gore ne krasi vidici. Obrastao je niskim rastinjem, tako da se sa njega gotovo ništa ne vidi. Međutim, ako se nastavi još oko 250 m ka istoku, dolazi se do vidikovca koji je zapravo ivica litice, gde pogled prosto puca na „pola Albanije“. Tek sa ove pozicije shvatamo zašto se vrh Skenderbegove gore zove Jezerski vrh (alb: Maja e Liqenit). Zelena lokva se

nakon izrazito sušnog perioda teško primećuje, ali ipak postoji.

Uspom na Manjolakski vrh je slične težine. Potrebno je sa Štama prevoja pešačiti oko 90 minuta. Da bi se popeo najviši vrh južnog dela Skenderbegove gore – 1.577 m, potrebno je savladati dva uzvišenja – predvrha. Markacije na ovom delu planine nema. Orjentacija je laka pošto

je uspom u najvećem delu grebenski.

Nacionalni park „Štama“ se odlikuje izuzetnom florističkom raznovrsnošću. Na ovom mestu se susreće topla mediteranska klima sa oštrom planinskom. Mnoge vrste su u periodu poslednjeg ledenog doba „pronašle“ utočište na Skenderbegovoj gori. Opstale su u planinama Kroje do današnjih dana.

Naš kratki boravak nije bio dovaljan da se obiđu sve prirodne znamenitosti ovoga kraja (planina Bovila ili Zeza klisura). Stoga nije teško pronaći razlog da ovaj kraj Albanije ponovo posetimo. Ako se nekada zaputite u centralni deo Albanije posetite nešto od pomenutih lokacija. Nećete se pokajati.

NEMANJA REBIĆ

2020.

SKYRUNNING
SERBIA

<http://www.skyrunning-serbia.com/>

SKYRUNNING SERBIA NATIONAL SERIES K A L E N D A R

2020.

ULTRA TRAIL STARA PLANINA

05-07. jun

13, 34, 64 & 99 km

// UTMb bodovi // ultrakleka.com
// Knjaževac - Pirot *

SINJAVINA SKYRACE

12. septembar

32 km 1.900D+

// UTMb bodovi
// Mojkovac, Crna Gora

AVALA NIGHT SKYTRAIL

01. februar

10 km // 560D+
// Beograd

PROKLETIJE SKYRACE & SKYULTRA

15. avgust 30 km 2.150D+
& 50 km 4.400D+

//UTMb bodovi // najlepša i najteža
trka Balkana! // Gusinje, Crna Gora *

Šesta sezona skyrunning lige Srbije neće imati SkyMaster.
Sve o bodovanju možete pogledati na našem sajtu na stranici - rezultati.

* Trke sa zvezdicom nose 50% više bodova u okviru lige za 2020. godinu.

VUČJI ZUB i vrhovi Orjena

*Planinarska svetkovina
na Orjenu – „16.
Uspón na Vučji zub i
vrhove Orjena”...*

Tradicionalna planinarska akcija „16. Uspón na Vučji zub i vrhove Orjena” u organizaciji PD „Vučji zub” iz Trebinja izvedena je u subotu, 12. oktobra. Iako su gro aktivnosti tokom ove godine usmjerili na izgradnju planinarskog doma na Ublima, vrijedni domaćini su našli vremena da se temeljito pripreme; očiste staze i obnove markacije, kako bi ih učesnici mogli bezbjedno koristiti. Vremenska prognoza je bila obećavajuća, kiša najavljena

za četvrtak je zaobišla Trebinje i Orjen, dnevne temperature su redovno bile preko dvadesetog podeoka; tako da su se stekli gotovo idealni uslovi za jednu ovakvu akciju, pa je veliki broj društava i pojedinaca najavio dolazak.

Kao uvod, dan uoči zvanične akcije – u petak, veća grupa planinara iz Srbije je od planinskog izletišta Ubla izvela uspon na Zubački kabao (1.894 mnv), najviši vrh Orjena. U popodnevним satima počeli su pristizati učesnici

iz udaljenijih krajeva, tridesetak je smješteno u planinarskom i izviđačkom domu u Tulima, ostatak je našao smještaj u Trebinju.

Posle okupljanja u Tulima, u subotu ujutro, planinari su se vozilima uputili do Ubala. Oko osam časova, nakon što su od organizatora upoznati sa planom akcije i pripremljenim stazama, planinari su se zaputili u njedra Orjena. Standardno, u opciji su bile tri staze, teška – 17,3 km sa atraktivnim i adrenalinskim pro-

laskom kroz Kršelj mramor; srednje teška – 15 km i laka – 16 km (opisane u 75. broju revije); uz mogućnosti izleta do Ledene pećine ili Velikog okna, prirodnih fenomena orjenskog masiva.

U akciji je ukupno učestvovalo oko 200 planinara iz dvadesetak društava, kao i dosta individualaca. Dužu pauzu na vrhu Velike Jastrebe (1.865 mnv), dok pristignu svi učesnici, planinari su iskoristili da se odmore, okrijepe, uživaju u pogledu, kao i za zajedničku fotografiju. U šarenilu zastava istakla se zastava sa likom tragično nastradalog planinara Milana Radovića, člana PK „Visokogorci Crne Gore” iz Podgorice (velikog prijatelja trebinjskih „zubića” i redovnog učesnika njihovih akcija) i natpisom „Zahvalni Hercegovci”.

Najzahtjevnijim dijelom staze

kroz Kršelj mramor do Vučjeg zuba (1.805 mnv) prošlo je oko 150 učesnika, dok su se ostali spustili stazom ka Pirinoj poljani.

Po silasku sa Jastrebe i Vučjeg zuba, za učesnike akcije domaćini su u Pirinoj poljani pripremili osvježanje – hercegovački čaj. Posle toga slijedilo je još sedam kilometara do Ubala, pa povratak u Tuli, gdje su im kuvari Odreda izviđača Trebinje priredili ručak.

Nakon odmora, u večernjim satima, uslijedila je dodjela zahvalnica učesnicima i svima koji su pomogli održavanje akcije, a zatim – druženje uz muziku do kasnih noćnih ili ranih jutarnjih sati, kako ko uzme. Sve pohvale idu na račun muzičara – prašili su sve – od folka do roka i održali atmosferu na nivou.

Nedelja je predviđena za aktivnosti po izboru gostiju, a

domaćini su tu da nađu pri ruci koliko mogu. Neko je iskoristio priliku da prije povratka kući obiđe Trebinje i okolinu; gosti iz Beograda, Mladenovca i Užica su izveli uspon na Leotar stazom „Vertikalna” – ko zna, možda neko od njih uzme učešće u narednoj trci u martu 2020; dok su neki iskoristili lijepo vrijeme da u okolini doma i po Ublima sakupljaju gljive.

Još jedna, sudeći po reakcijama učesnika, uspješna akcija na Orjenu je iza nas. Što je najvažnije

– imajući u vidu brojnost učesnika i teren kuda su se kretali – akcija je izvedena bezbjedno, bez ijedne ogrebotine. Učesnici nisu štedjeli riječi hvale na račun domaćina i organizacije uz obećanja da će opet doći na jug Hercegovine.

Do novih okupljanja i uspona - doviđenja, uz pozdrav trebinjskih „zubića” – DA SMO ZDRAVO!

TEKST: MIROSLAV KOVAČEVIĆ
FOTO: DRAGAN RADIĆ,
SRĐAN DOMAZET, MILOŠ BODIROGA,
IGOR ŠKERO, MIROSLAV KOVAČEVIĆ

Gornjak, Veliki krš I BORSKI STOL

Među planinom i med vlaškom magijom... Grupa planinara iz raznih krajeva Srbije, s dragim prijateljima iz Prnjavora i Dervente pohodila je via ferratu Gornjak i Borski Stol...

Grupa planinara iz raznih krajeva Srbije - Novog Sada, Bačke Palanke, Sente, Padeja, Kikinde i Beograda - s dragim prijateljima iz Prnjavora i Dervente, veselo je krenula put Homolja u nekoliko automobila. Cilj je bio začiniti jedan vikend, a zorno mesto - domaćinstvo Simonović, skoro pa preko puta banje Ždrelo. Domaćin, odranije poznat planinarima, vrsni je kuvar i veliki poznavalac svog kraja, uvek spreman da preporuči novu trasu za pešačenje i uživanje u prirodi.

Bez većih zadržavanja, osim presvlačenja i ostavljanja nepotrebnih stvari, upućujemo se dalje put Gornjaka.

Prvi cilj tog dana je Via ferrata Gornjak. Nova ferrata, otvorena maja ove godine. Neki od učesnika su već bili na njoj, ali želja za druženjem sa ostatkom vesele družine ih ponovo dovodi na početnu tačku pohoda. Ferrata je podeljena u 12 sekcija i oznake težine variraju od A do D, s tim da je poslednji deo D. O svemu, a i još po nečemu nas obaveštava naš verni Vođa.

U kafani „Kod Rajka“ preko puta „čeličnog puta“, upisujemo se i preuzimamo via ferrata setove. Pomno slušamo Vođu. Neki su prvi put na ferrati pa je tim uputnije saslušati sve. Opcija da neko padne - ne postoji, odmah nam naglašava. Svi se smejemo. Ako je i postojalo zrnice treme kod nekog smeh ga odnosi daleko od nas.

Vremenski uslovi idealni: ni toplo, ni hladno. Doduše na pojedinim delovima stene iznenadili su nas udari vetra, ali smo sve to stoički podneli. Sam početak ferrate ne deluje ni malo naivno, ali poslušno pratimo jedni druge i kačimo se za sajlu tek kad je prethodnik otišao na sledeću. Ferrata nema nogostupe, tako da smo prinuđeni da tražimo oslonce u samoj steni, što

Statistika via ferrate

Ukupna dužina trase: 1.100 m.

Pristup do ferrate: 5 min.

Dužina postavljene sajle: 400 m.

Visinska razlika: 330 m.

rukama, što nogama. Koncentracija na nivou, nivo adrenalina na zavidnoj visini, a želja da pokažemo da hoćemo i možemo leluja u osmesima svih učesnika. Braća Bosanci, kao i obično, na začelju kolone. Oni vole da uživaju gledajući sve nas kako penjemo (posebno neke), pa onda lagano krenu za nama. Pravimo male odmomore na završetku svake sekcije i sabiramo utiske. Pogled sa svakim novim korakom se širi i produbljuje i opet nas nosi na svojim krilima lepote i blaženstva što smo tu gde treba da budemo i što znamo da uživamo u tome.

Utapamo se u jesenje tonove što se prelamaju isred naših očiju i pokušavamo da što duže udahnemo i

zadržimo radost trenutka. Kad se većina nas dočepala vrha Gornjaka, na brzinu smo pripremili rođendansko iznenađenje za naše dve lepe planinarke, sa sve perikama, pesmom i igrom, šampanjcem, tako da je sve odzvanjalo i prštalo i kovitlalo kao u beskrajoj priči.

Silazak težom stranom, naravno, čisto da i dalje budemo u formi. Ne pazimo suviše gde spuštamo ruke između oštih stena, jer računamo na to da poskoci sada spavaju.

Vesela ekipa je završila svoj poduhvat posle oko tri sata penjanja i silaženja, uz pesmu i igru. Iako su staze bile prilično strme i eksponirane, nisu se uplašile ni novajlije na ferrati. Poneki kamenčić je zaustavila kaciga, poneko proklizavanje je zaustavila nečija ruka, poneku suzu od smeha je zadržao okrugli obraščić, a ništa nije moglo zaustaviti lanac sreće što smo uspešno završili zadatak.

Pastrmke i sir sa maslinovim uljem, a tek vruća, šupljikava pogača „Kod Rajka“ samo je bilo što bi Englezi rekli „cherry on top“ tog prelepog jesenjeg dana.

Rođendanska žurka je bila vrhunac te večeri. Plesalo se, pevalo se i družilo se kako već svi znamo i umemo. I častilo se ukusnim rolatima koje je vredna Rođendanka umesila, a sladilo se čokoladnom tortom do duboko u noć. Noć za pamćenje. Zvezdano nebo, tišina Homolja u tami i vesela družina na vrhuncu raspoloženja.

Sutradan – pohod na Veliki krš i borski Stol.

Posle vožnje od dva sata lokalnim, truckavim putevima i pokušajima da zapamtimo ime bar jednog sela kroz koje smo prošli - na primer Vlaole - stižemo do početne tačke. Desno nam je Veliki krš, levo borski Stol. Ovo su planine koje pripadaju Karpatsko-balkanskom masivu.

Iako nam prvobitna vremenska prognoza nije bila naklonjena, sunce se tu i tamo sramežljivo pomaljalo na horizontu i milovalo nas svojim zracima. Ipak je moje kafenisanje sa Zevsom urodilo plodom, pa je oduvao, kako on već ume i zna, neke nestašne, sive i kišne oblake i ostavio nas da uživamo u blagosti tog nedeljnog jutra.

Krećemo prvo na Veliki krš. Staza je odmah strma, veoma klizava, vodi kroz šumu prepunu lišća i korenja koje vijuga među našim nogama. Podupiremo se spuštenim granama dok nas prate čudne neke oči sa stabala. Kao nacrtane... Kao da je cela čarobna šuma svesna da samo je uznemirili svojim prisustvom. Sve očekujem da se pojavi iza svakog sledećeg stabla vesele dvojice u vidu Puka i Vile što mudro zbore...

Na izlasku iz šume dočekuje nas plavetnilo neba i oblaci što se razilaze da bismo uživali u lepotama vidikovca. Pogledu na borski Stol prvo nam magla smeta, ali čim zviznem Zevsu, on je oduva svojim snažnim dahom, te mu veselo, zahvalna namignem i pridružim se ekipi što preko krša juri ka vrhu.

Pošto Zevs i dalje neprekidno duva, sakrivamo se u zavetrinu kamenja poslaganog i puštamo da nam

uči upijaju sve raspukle jesenje boje. Sam pogled na ceo greben Velikog krša je fascinant. Kao da ste se popeli na leđa nekom džinovskom, uspavanom divu, i sad šetate po njegovim pršljenovima, s tim da ste na samom početku, a do vrata ima nekih 12 km.

Opet se vraćamo u čudesnu šumu i skijajući preko opalog, žutog lišća, uspešno nalazimo put ka kući. U dolini nas čekaju zeleno – žute livade, na čijim krajevima se uzdižu šume u paleti Moneovih boja.

Samo mali predah i krećemo ka sledećem vrhu. Borski Stol. Ne želimo da nas zatekne mrak.

Pružamo korak. Uspon kroz jednu drugačiju šumu do planinarskog doma. Kad izbijemo u dolinu pored jezera, svima nam zastane dah. Pogled na borski Stol je neverovatan. Iznad livada i šuma se odednom uzdiže velika, robusna stena. Kao da su je vanzemaljci spustili tu.

Ovaj krajolik iz mилоšte zovu srpski Dolomiti. Na 16 km od Bora, uzdiže se ovo velelepono planinsko zdanje na nekih 1.156 m visine.

Prolazimo pored planinarskog doma i samo se javljamo domaćinu. Tu se odigrava susret između domaćina doma i muža jedne naše planinarke, koja je igrom slučaja nekih desetak dana ranije tu boravila sama.

Nastavljamo pored jezera i krećemo u završni uspon. Vetar pojačava. Zevs me više ne čuje. Igra se.

Nižu se razni planovi. Magla koja se diže iz kotline, puffnasti oblaci što se kače po obližnjim vrhovima, sunce na horizontu što osvaja deliće neba, naši zaja-pureni obrazi. I pogled na Rtanj, taman ispod onog dela gde se nebo otvorilo i pustilo da ga sunce obasja u svom, njegovom fantastičnom sjaju. Pružamo ruke ka horizontu u nadi da ćemo ga dotaći, makar u mislima. Privlači nas svojom specifičnom snagom i energijom. Zove nas da mu ponovo dođemo. Mantramo u sebi kako hoćemo, prvom prilikom. Kao hodočasnici, svečano prihvatamo radost još jednog osvojenog vrha.

Onom mužu, što se „zdravio“ s domaćinom doma iznenada je pozlilo. Radimo sve što možemo. Uspeva nekako da siđe zajedno sa nama do doma. Tu mu nalazimo prevoz, da poslednji deo puta ne mora peške. Bledilo u licu. Pad pritiska. Ne brinemo mnogo, jak je to planinar, navikao na sve i svašta, a opet... čudno nam nešto...

Dok se vraćamo ka raskrsnici sa koje smo krenuli onomad, mirisi lekovitih trava draže naše nosnice. Sumrak nam pravi slike drugačijih oblika i osećanja. Prepuni radosti ne znamo da li da ubrzamo ili da usporimo i produžimo ovaj jedinstveni osećaj trenutka i dodira sa prirodom.

U stopu nas prati pas iz planinarskog doma. Ispraća nas. Verovatno redovno dočekuje planinare. Zna on sve staze i sve prečice. Pod njegovim budnim okom silazak nam pada lako.

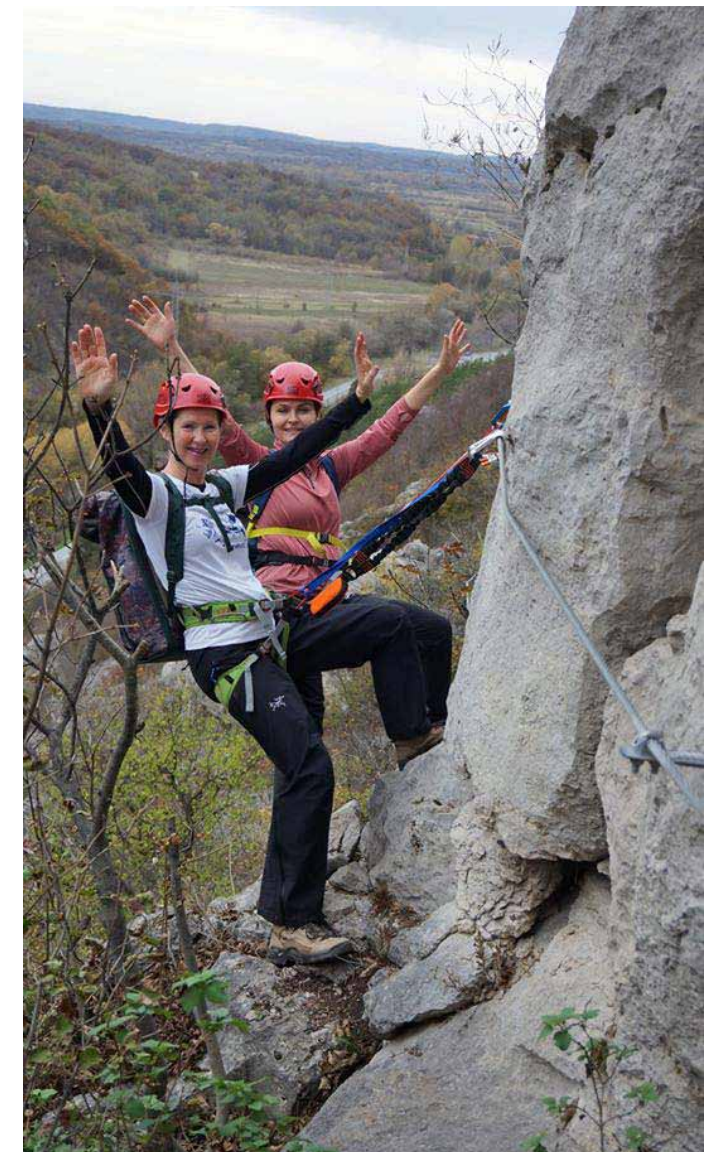
Na zbornom mestu zatičemo muža u kolima. Kaže već mu je bolje. Od momenta kako se udaljio od planinarskog doma, oseća se skoro kao nov. Zona sumraka ili vlaška magija, pitanje je sad. Konspiracija, zavrzlama, čarlama, šta god. Splet slučajnih okolnosti, ali nam đavo nije dao mira te smo se morali našaliti sa njim, da je domaćin doma bacio oko na njegovu lepu ženu, te u onom srdačnom zagrljaju da je morao spustiti nešto u njegov džep, neko malo čudo vlaške magije, te je pokušao da se oslobodi svog suparnika i zadrži lepu devu samo za sebe.

Verovali ili ne, pošto smo produžili ka Boru, dok smo stigli do tamo, čovek se potpuno oporavio.

Tog po mnogo čemu jedinstvenog dana prešli smo stazu od 12 km, sa ukupnim spustom i usponom za oba vrha oko 900 m.

Još jedan sjajan vikend sa divnim ljudima jer „disati možeš, a planinariti moraš“.

JADRANKA BALIAK

KES „ARMADILLO”

ICE CLIMBING TEAM SRBIJA

Članovi KES
„Armadillo”
za sobom imaju
sezonu...

Treća sezona takmičenja reprezentacije Srbije u drajtulingu i takmičarskom penjanju u ledu počela je pripremama kroz sad već tradicionalne radionice u Ovčar Banji i Sloveniji. Nakon odlično posećene radionice u Sloveniji prionuli smo na pripreme prvog kola Slovenačko-hrvatsko – srpskog kupa u Ovčar Banji. Nadali smo se da ćemo od ove godine moći da organizujemo takmičenje na veštačkoj steni i za to smo se pripremali, ali kako kroz institucije kojima smo se obraćali još nismo uspeli da nađemo rešenje za to, Petar Šunderić je prionuo na osmišljavanje smerova na drajtulingu na Kablaru. Kvalifikacioni smerovi su produženi, a smerovi u previsu su dobili nove linije sa zanimljivim detaljima sa svega par dodatih veštačkih elemenata za napredovanje u smeru.

Rekordan broj inostranih takmičara u Srbiji i dobra atmosfera bio je lep uvod u sezonu koju smo nastavili drugim kolom u bol-

derani u Varaždinu. Mario Musulin je pripremio odlično takmičenje sa velikim brojem smerova koje su takmičari penjali u penjačicama, a u kvalifikacijama i sa osiguranjem odozgo. Finalni smer u prečki se završavao lancem i elementima koji su se prelazili putem izvođenja figura.

Dve nedelje kasnije Mario postavlja i smerove za treće kolo SHS Kupa u Domžalama, na steni za sportsko penjanje koja je u zimskoj sezoni prenamenjena u stenu za ledno penjanje i na kojoj su održana i dva kola evropskog kupa u prethodne dve sezone. I ovog puta dinamično takmičenje sa velikim brojem učesnika iz četiri države u regionu.

U ukupnom poretku SHS naše takmičarke zauzele su: Katrina Manovski četvrto mesto, a Sara Pirnat osmo mesto. Najbolje plasirani u muškoj kategoriji su bili Milan Makojević četvrto, i Petar Čičković sa osvojenim petim mestom.

Treninzi na improvizovanim

poligonima kod kuće i na smerovima na Kablaru, kao i dvodnevne pripreme u Sloveniji nisu nam bile mnogo od pomoći za napredovanje u segmentima koji se tiču takmičenja na veštačkoj steni jer je za to neophodno iskustvo na specifičnim hvatovima, kao i modifikacija alata. Pozvani smo smo na pripreme u Domžale, ali nismo bili u prilici da idemo.

Takmičenja evropskog kupa se odigravaju svakog vikenda i veliki napor se ulaže da se uopšte urade adekvatne pripreme i organizacija puta, a sredstva koja su potrebna višestruko prevazilaze mogućnosti koje imaju naši takmičari.

Na drugo kolo evropskog kupa odlazi samo Milan Makojević zahvaljujući pomoci kompanije Tiffany production iz Čačka, kao i podršci slovenačke reprezentacije. Osvaja odlično 17. mesto u konkurenciji od 47 takmičara.

Za to vreme organizujemo se u okviru Komisije za drajtuling i narednog vikenda troje takmičara i trenera Lazu Radivojca i oni

Takmičenja

<https://pss.rs/category/dry-tooling-i-takmicarsko-penjanje-u-ledu/>
https://gorski-sporti.pzs.si/shs_rezultati.php?pid=9
<https://www.theuiaa.org/ice-climbing/about-ice-climbing/>
<https://www.theuiaa.org/ice-climbing/liveresults/>
<https://www.theuiaa.org/ice-climbing/launch-of-2019-2020-uiaa-ice-climbing-world-tour/>

kreću u Slovačku. Katarina ulazi u finale i osvaja osmo mesto, Milan je ponovo na 17., a Petar Čičković je 19.

Krajnjim naporima uspeli smo da ovogodišnju kalendarsku sezonu privedemo kraju svesni da je napredak takmičara pojedinačno, kao i uspeh rada reprezentacije

direktno uslovljen učešćem na regionalnom i evropskom kupu. Održali smo nivo koji smo postigli radom u prve dve godine SHS Kupa kao i u pripremnom periodu osnivanja reprezentacije u proteklih pet godina.

Za uspeh, sem napornog rada, potrebna je i motivacija. Ledno

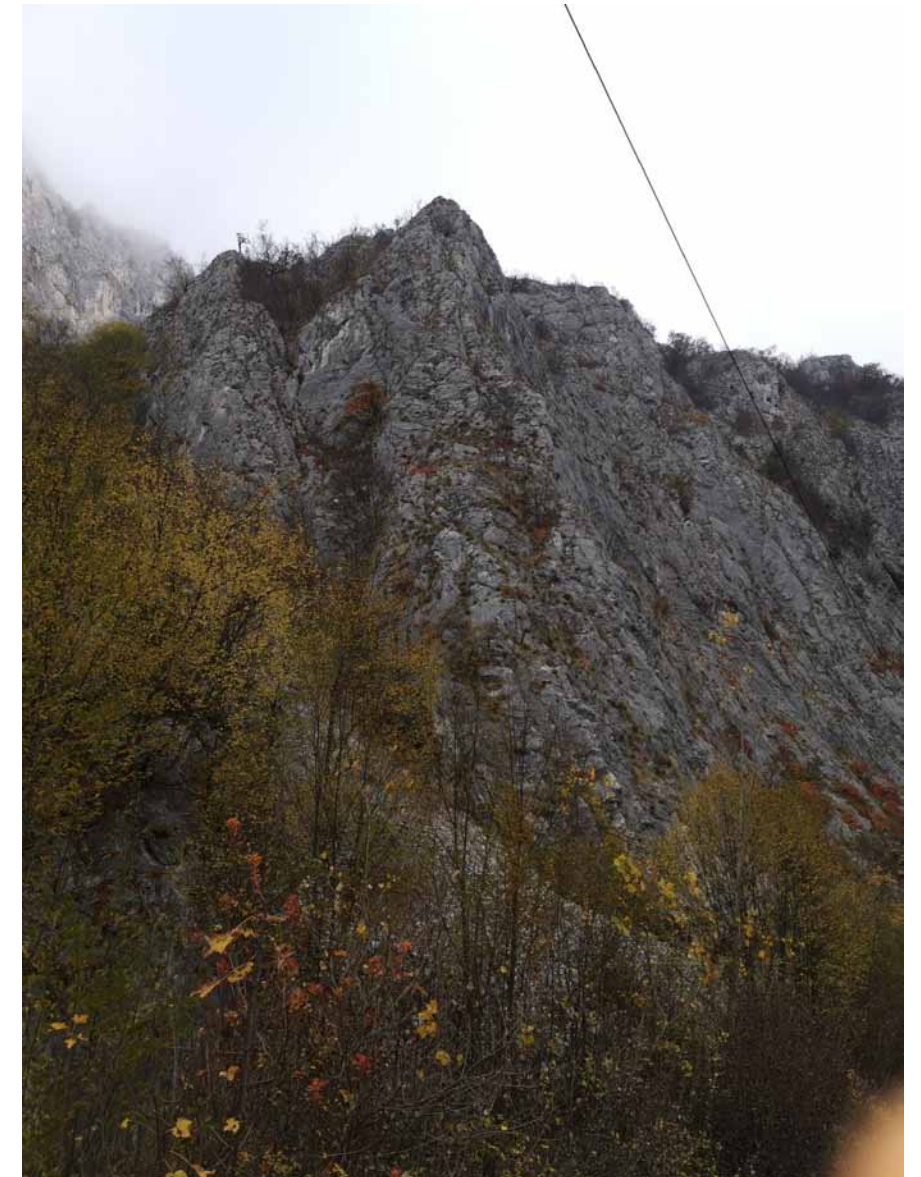
penjanje je sport koji se neprestano razvija i gotovo izvesno je da će u narednom periodu biti uvršten u program Zimskih olimpijskih igara kao i sportsko penjanje. Kako ova disciplina još nije u sistemu kategorizacije u vrhunskom sportu u Srbiji, takmičari čak i da postignu vrhunske rezultate ne mogu da kapitalizuju rezultat kroz bilo kakav status i materijalnu podršku. Zbog toga je uspeh i trud svih takmičara za svaku pohvalu i primer pravog sportskog ponasanja i nadamo se da će Planinarski savez podržati srpske takmičare na narednom svetskom kupu.

PETAR ŠUNDERIĆ
KES „ARMADILLO“

NOVČAR BANJA

Zatvaranje sezone penjanja u letnjim uslovima

Članovi družine **Alpinističkog odseka Novog Sada s prijateljima**, zatvorili su penjačku sezonu...

Prognoza kaže biće sunčano i toplo za vikend. Bili smo svesni da je poslednja prilika u ovoj godini za penjanje i moramo da je iskoristimo. I naravno da nismo bili jedini koji žele da provedu vikend u planini, stoga nije bilo lako organizovati se za smeštaj, međutim sve je prošlo kako treba. Prevoz i smeštaj su isplanirani, još samo da dođe petak, pa da krenemo. 12 članova AONS-a i jedna članica AOB-a u petak u večernjim časovima sastala se u Ovčar Banji. A gde su penjači tu je dobra hrana i piće. S obzirom da je njih par iz Republike Srpske, i da se nismo dugo videli, u ime sastajanja je moralo da se nazdravi sa domaćom rakijom. Tako prolaze sati u druženju i koliko god bilo kasno, znali smo da ćemo sutradan skočiti na noge čim prvi alarm zazvoni, od uzbuđenja jer se ide na penjanje. Mislim da me taj osećaj nikada neće proći, obasipanje sreće i ispunjenosti. A kada je već došlo vreme za krevet, razišli smo se u tri privatna smeštaja koja su bila u blizini.

Buđenje, sa direktnim pogledom na vrh Kablara, a pri otvaranju prozora svež vazduh je uleteo unutra, i čula se Zapadna Morava kako žubori. Gane - glavni lokalac u banji - obezbedio nam je njegovu kuhinju kako bi smo

se svi mogli sastati na jednom mestu i dogovoriti ko će šta i sa kim da penje. Posle doručka, u devet časova svi smo sedeli za stolom, dok nam je gostoljubivi Gane služio kafu. Načelnica odseka Sandra preuzela je reč i krenula da pravi predloge navezi. Onaj ko je ne poznaje, na prvi pogled okarakterisao bi je kao strogu osobu, ali niko nije toliko pažljiv i pozitivan kao ona. Zbog njene organizacije smo i dalje tako složen kolektiv. A kada je napravljen plan navezi polako smo krenuli napolje na odvajanje opreme i svako na svoju stranu u smeri. Vreme je bilo očekivano lepo i da mi je neko rekao da će novembar da bude za kratke rukave, ne bih mu verovala. Sa Vladimirom i Mišom krenula sam u smer Kremisimo ocene IV(V) i penjala druga.

Često me ljudi koji se ne bave alpinizmom pitaju koja je poenta popeti smer i sići. Ali ključna stvar u penjanju je sam procesu do vrha, svaki detalj u steni, snalažnje u ekstremnim situacijama i sticanju poverenja u sebe i druge. I tako kada smo došli do početka drugog cuga tu je bio blagi previs i gotovo nijedan dobar hvat, i dolazi momenat kada mi kroz glavu prolazi: „kako ću ja ovo uspeti?“. Te reči i izgovaram na glas, a Vlado mi uvereno

odgovara: „Ma možeš ti to“. On je stigao do drugog sidrišta i bilo je vreme da krenem. „Pe-njem“ - viknula sam mu, „osi-gu-ra-vam“ uzvratilo mi je i prišla sam steni samouvereno, kako sam stala levom nogom, odvalila sam kamen i ispala, dobro - drugi pokušaj. Borim se sa stenom i sa sobom u glavi, mogu ja to, i baš u trenutku kada izlazim iz previsa sva srećna ogroman kamen mi ostaje u ruci i ponovo ispadam, derem se „ka-men“ i verujem u ono treća sreća. Sreća da ne odvalim neki kamen me je treći put poslužila i kada sam izašla iz detalja, sa stene preko puta u kojoj su bili Denis, Jovana, Sandra i Mile, čuo se aplauz i „bravooo Dajana!“. Nabacila osmeh, mahnula im i nastavila dalje. A kad sam stigla do sidrišta, imala sam još više razloga za smeh - raspoloženi Zoki i Nikola su se iz Prolećnog smera isto našli tu i pripremali za polazak ka vrhu. Zvoni telefon, Mišo zove, kaže ne može da izvadi čok... Tešim Vladu, ako mu išta znači: da je pao, bar može biti siguran da ga je profesionalno uglavio.

Stižemo do vrha, i ispred nas je već dobro poznati pogled na Zapadnu Moravu, od dole se ne možeš videti kako divno meandriira kroz klisuru. Neko vreme uživamo

u trenutku, pa krećemo spuštanje kroz sipar, do drugog smera – Klasik, koji je u blizini. Trebalo nam je oko dva sata da ga popnemo i taman smo se sputili kada je počeo da pada mrak. Otišli do Dom Dom-a na piće, gde smo se svi sastali i došli na ideju da to veče napravimo roštilj. Odmah skoknuli do Čačka po meso i pravac Ganetova kuhinja. Gde smo svi zajedno proveli deo večeri uz roštilj, dok se posle izvesnog vremena polovina ekipe izdvojila i otišla u grad na dalji provod.

Osam ujutru, okupljanje na istom mestu, Gane opet sprema kafu i prave se novi planovi. Kada smo odlučili ko sa kim penje, nastavili procedurom kao i uvek – raspoređivanje opreme i pravac u smeri. Mile i Sandra su išli u Studenski, a Denis, Jovana i ja u trojnoj navezi za njima. Vreme je bilo sunčano i dok smo ih čekali da dođu do prvog sidrišta, kako ne bi smo pravili gužvu u steni, ležali smo malo dalje da nas ne pogodi neki kamen, te uživali u zracima Sunca i pogledu na jesenje boje kojima smo bili okruženi.

Smer je dug 180 metara i ima šest cugova, kada smo bili na četvrom, počeo je da duva vetar i da se navlače sivi oblaci. Gledamo u telefone i prognoza kaže neće

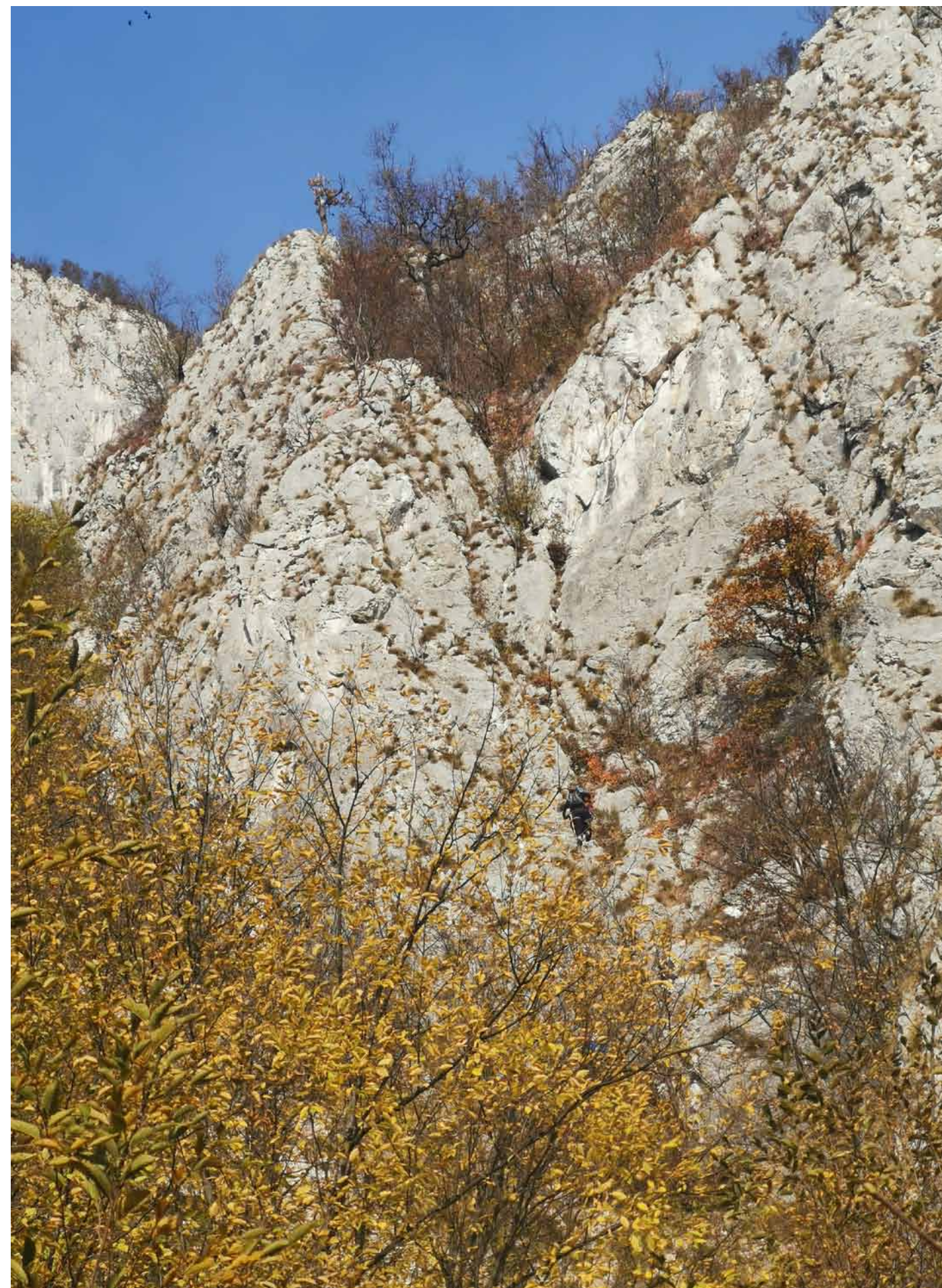
biti kiše, ali klisure su uvek nepredvidive pa su nas tako i iznenadile kapi kiše, koje su se sve više pojačavale. Trenutak u kom moraš brzo i pametno da reaguješ, Denis i Jovana sa mnogo više iskustva od mene predlažu, penjemo i izguraćemo do kraja. Ja sam se složila sa njima i tako smo brže-bolje krenuli, dok nas ne uhvati pljusak. Stena je bila klizava, ali izvodljiva za penjanje. Posle izvesnog vremena svo troje smo bili na vrhu i odjednom Sunce se opet pojavljuje i oblaci nestaju, ali nama je dovoljno za danas. Spuštamo se abzajlom do šumice gde nas čekaju Mile i Sandra, pa stazom dole do puta. Noć je pala, čeon lampu na šlemove i idemo laganim korakom. Jesmo li skrenuli sa puta ili ovuda trebamo da se spuštamo? Kada je noć i poznate staze ti postaju konfuzne. Previše je strmo i neprohodno da idemo ovuda, ali naići ćemo na stazu nadali smo se svi, tako je i bilo, posle kratke pustolovine, planinarska staza nam se stvorila ispred nosa i više nismo morali da prolazimo kroz grmlje. A kada smo došli do puta, skrenuli smo ka Dom Dom-u, gde smo se opet svi sastali. Dva člana su nas napustila i vratila se za Novi Sad. A ostatak večeri je neko proveo na bazenu, a neko u sobi uz deljenje raznih iskustava u vezi penjanja.

Ponedeljak je i državni praznik - šta to znači za nas? Imamo još jedan dan za penjanje, jutro nam počinje kao i prethodna dva, samo što nas ovoga puta iznenađuje

magla. Sedimo kod Ganeta do 12 časova dok se ne razide i onda krećemo u smeri. Zoki daje predlog da u međuvremenu ode sa Mišom po onaj zaglavljani čok u Kremisimu i njih dvojica se pakuju i odlaze. Čekamo da donesu dobre vesti, ali od toga ništa, a ako Zoki nije uspeo da ga izvadi, ne znam ko će. Pojasevi su na nama, užadi na leđima, a tu je i Boro – Miletov prijatelj iz Republike Srpske, sa dronom, koji je izrazio želju da ceo dan provede fotografišući i snimajući nas, pa smo se tako svi zajedno pre polaska okupili i napravili par fotografija, a zatim uputili ka steni. Sa Denisom i Jovanom sam otišla u Lionski smer, koji sam već jednom krenula da penjem, ali bezuspešno, jer me je u sred smeru uhvatio pljusak koji nije prestajao, pa smo morali da se spustimo, abzajlom do dole. Ovaj put, vreme je bilo idealno za penjanje, Sunce nas je obasjalo, i tako je bilo sve do kraja. A kada smo izašli na vrh, Denis je izvadio slaninu, pršutu i sir, da se nagradimo za uspešan završetak. Kada smo sve pojeli, spustili smo se abzajlom do šumice pa peške kroz šumu do puta. Svratili do Dom Dom-a na piće i u smeštaj na pakovanje.

Još jedan divan vikend, sa divnim ljudima je uspešno prošao i tako smo zatvorili ovu sezonu letnjeg penjanja. Međusobno se svi pozdravili i uputili kući.

DAJANA KOVAČEVIĆ,
AONS-A

Instruktor alpinizma Obrad Kuzeljević

SPRAVE za osiguranje i spuštanje

Kontrola užeta i njegovo zaustavljanje, sprave vrše na tri načina i to: trenjem, lomljenjem i štipanjem i kombinacijom ova tri načina...

Oblikom, dimenzijama i samim načinom kontrole užeta, ovo je najrazličitiji deo alpinističke opreme. Njegovo dobro poznavanje omogućuje nam pravilnu i bezbednu upotrebu u svim situacijama prilikom obezbeđenja, kod abzajla ili pri sistemima u spasilaštvu. Većina sprava pored osnovne funkcije da kontroliše i zaustavi prolazak užeta, ima mogućnost njegovog privremenog zaključavanja, blokiranja i samozaključavanja pri opterećenju na određeni kraj užeta, a tim uže ima protok na jednu ali ne i na drugu stranu.

Kontrola užeta i njegovo zaustavljanje, sprave vrše na tri načina i to: trenjem, lomljenjem i štipanjem i kombinacijom ova tri načina. Lomljenje užeta je prisutno u sva tri načina kontrole užeta. U svom osnovu i nastanku, kontrola užeta i njegovo zaustavljanje radilo se preko tela penjača, lomljenjem i velikom površinom trenja, a kasnije uz pomoć velikog kruškastog karabinera (HMSa). Sprave rade to isto samo uz veliku redukciju sile koja je potrebna za zaustavljanje. Mana nekih sprava je što trenjem oštećuje ili puno uvrće uže. U poslednje vreme način penjanja sa dvostrukim i udvojenim užadima uslovljen je spravama sa dva otvora i bez njih je ovaj način otežan čak i nemoguć.

U alpinizmu je zabranjeno koristiti sprave koje naglo koče uže kao gri-gri i njemu slične, iz razloga što prilikom pada prvog penjača mogu da preko užeta koje se naglo izduži, prenese veliku kinetičku energiju na penjača i na međuosiguranja. Osim toga ove sprave su namenjene za jednostruko uže, a svoju primenu su našle u sportskom penjanju.

Materijali od kojih su napravljene sprave su legure aluminijuma - da bi bile lakše, ili čvrstog čelika a neke su kombinacija ova dva materijala.

Ekspanzija raznih sprava za osiguranje i spuštanje niz uže u velikoj meri je rezultat proizvođača alpinističke opreme koji hoće da budu u ovom domenu jedinstveni i različiti od nekih poznatijih proizvođača, mada ne sporim ni njihovu nameru da se trude da ostanu u domenu bezbednosti. Ipak preplitanje sportskog penjanja i alpinizma utiče na neke proizvođače da sprave koje „aktivno“, naglo zaustavljaju uže prilikom pada, plasiraju alpinistima kao alpinističke. Moram napomenuti dva negativna efekta upotrebe takvih sprava u alpinizmu. Prvi: naglo zaustavljanje užeta prilikom pada prvog penjača i tako proizvedu velikoi zaustavni trzaj. Drugi, mnogo bitniji faktor, jeste percepcija bezbednosti u alpinizmu. Bezbednost se uči i uvežbava i nije puki produkt „kočenja“ jedne sprave.

Sve sprave imaju svoje neke prednosti, a svaki alpinista svog favorita među njima, bilo da mu je to sprava sa kojom je navikao da radi ili mu ta sprava zadovoljava stvarne potrebe u smeru. U svakom slučaju treba probati rad sa što više sprava, pitati kolegu o njenim karakteristikama ili se informisati u prodavnici pre kupovine.

Putevima NOB-a ^{Priča 1}

Iduće godine ceo svet obeležiće 75 godina od završetka Drugog svetskog rata, a jubilej pobeде nad fašizmom, nije zaobišao ni PSK „Pobeda“, koji će organizovati serijal planinarskih akcija „Putevima NOB-a“...

Bez želje i potrebe da se ideološki ocenjuje, prevrednuje, deli ili oduzima, ovo podsećanje na otpor okupatorima, biće posvećeno „neprijateljskim ofanzivama” - borbama na Kadinjači, Igmanском maršu, Kozari, Neretvi, Sutjesci, Jajcu i Drvaru.

Ideja je da se posete mesta nekadašnjih bitaka, ali i da se one sagledaju sa vremenske distance, uz stručnu pomoć istoričara, ili muzejskih stručnjaka, ukoliko još postoje zbirke ili spomenički kompleksi, koji čuvaju uspomene na njih. Ovi obilasci znamenitosti, tako uz nostalgični sadržaj za starije generacije, koje će se podsetiti nekadašnjih ekskurzija i proceniti

stare lekcije iz novog ugla, imaju i edukativnu svrhu za mlade, u čijim udžbenicima tema NOB-a danas ima i manji obim i značaj. Akcije će pratiti i sadržaji vezani za jugoslovensku pop kulturu – šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka, pre svega muziku i filmove u kojima su veličane borbe partizana protiv stranih okupatora i domaćih izdajnika.

Svaka od „planinarskih ofanziva” odvijaće se u isto doba godine, a gde je to moguće istog datuma, kada i one istorijske i biće „poređane” hronološki, kako su jedna drugu sledile. Tamo gde se ukaže prilika, planinari će se priključiti manifestacijama

koje lokalna društva i klubovi tradicionalno organizuju, poput Igmanског marša. Dok će na drugima, u vođenju „po šumama i gorama” učestvovati i planinari klubova iz Republike Srpske i Federacije BiH. Biće prilika za druženje i sa planinarima iz nekadašnje zajedničke zemlje, kako se to danas popularno kaže „iz regiona”.

Kao svojevrsan prolog, krajem novembra, prvi od sedam planinarskih pohoda bila je Kadinjača. Pao je i četrnaesti kilometar... Tridesetak planinara, krenulo je ka brdu sa koga je Radnički bataljon branio prvu slobodnu teritoriju u pokorenoj Evropi, pokušavajući da zaustavi desetostruko brojnije nacističke trupe, kako bi se Vrhovni štab i glavnina snaga izvukli iz Užica. Početak

staze, ali mesto na kome je akcija završena, bio je Muzej „Užičke republike“, a prva stanica pekara Gudurić, koju je u to vreme držao komandir Pekarske čete Sreten Gudurić. Svi koji su pošli na uspon tu su dobili po kiflu, a najmlađima u grupi, rečenica koju su izgovarali stariji: „Čiko, čiko, je l' sav ovaj 'lebac tvoj?'“ (u filmu Žike Mitrovića „Užička republika“ kaže je tada dečak- glumac Žarko Jokanović), bila je potpuna enigma.

Posle nešto više od 15 kilometara, tokom kojih je savladana visinska razlika od 400 metara, na putu koji je uglavnom bio asfaltiran, ukazao se spomenički kompleks, delo arhitekta Aleksandra Đokića i vajara Miodraga Živkovića. Na spomeniku sveže cveće - Užičani su, dan uoči ove akcije, 29. novembra, obeležili godišnjicu pogibije svojih pro-

letera. U kamenu stoje i dalje uklesani stihovi Slavka Vukosavljevića: „Rođena zemljo, jesi li znala, tu je poginuo bataljon ceo, crvena krv je procvetala, kroz snežni pokrov, hladan i beo...”

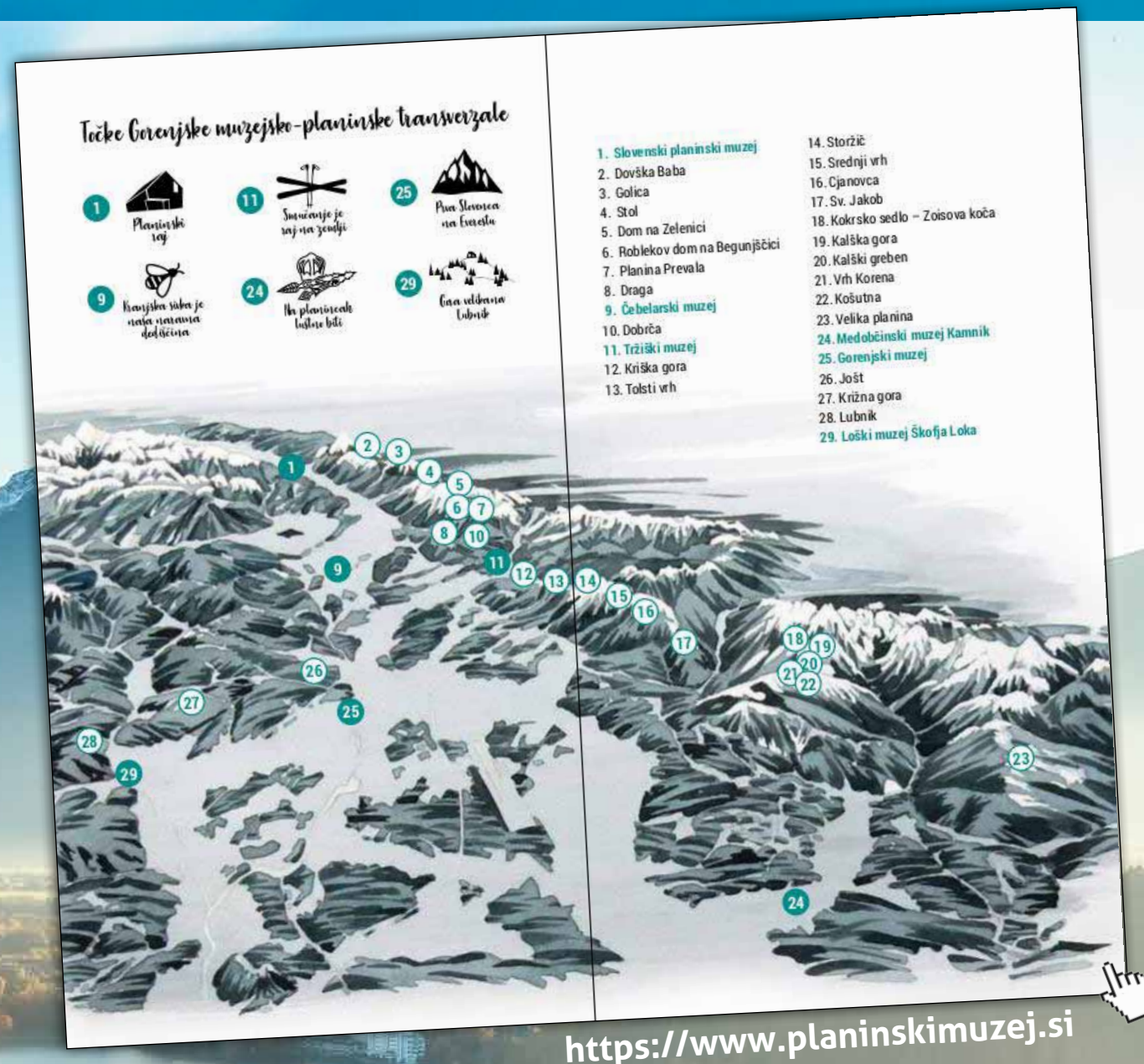
Zahvaljujući predusretljivosti i ljubaznosti direktorke Narodnog muzeja, Slavice Stefanović i kustoskinje Nevene Pantić, planinari „Pobede“, posetili su, te subote popodne, posle radnog vremena ove institucije, i postavku posvećenu Užičkoj republici kao i onu koja se odnosi na razvoj grada, od najstarijih vremena, ali i prostorije trezora u kome se nalazila partizanska fabrika oružja, gde je, nekoliko dana pre povlačenja, u eksploziji stradala cela jedna smena. „Dopunski čas“ istorije nije bio upečatljiv samo sadašnjim srednjoškolcima i studentima (posebno

su bili fascinirani originalnim puškama i mitraljezima kojima se borilo tokom Drugog svetskog rata), već i onima davno izašlim iz školske klupe. Nova muzejska postavka - autor je muzejski savetnik Radivoje Papić, koautor Stanojka Milivojević, recezent profesor Milan Ristović, dok je atraktivan dizajn delo Igra i Irene Strpančić- koja je Užičku republiku izmestila iz nekadašnje ideološke matrice, i dodala joj nekada prećutane činjenice o odnosu partizana i četnika, otvara brojna pitanja. Nepristrasan odgovor na njih možda će pronaći neke buduće generacije.

Sledeća akcija u serijalu biće organizovana od 24. do 26. januara 2020. a najava sa programom akcije se već nalazi na sajtu PSK „Pobeda”.

RANKO KRALI

Gorenjska muzejsko-planinska transverzala

Gorenjska muzejsko-planinska transverzala, koja prolazi kroz planine Karavanke, Kamniško-savinjske Alpe i Lokača brda, povezuje 23 vrhova i šest muzeja.

U slovenskim planinama postoji na desetine spojnih staza zvanih „šetnice“. Najpoznatija slovenska planinska staza, popularna transverzala koja vodi od Maribora preko Pohorja, Kamniško-savinjske Alpe, Karavanke i Julijske Alpe do Debelog rtiča duž

Jadranskog mora, povezuje staze različitih dužina i nivoa težine prolaze gotovo svim slovenačkim brdima i planinama. Ove godine im se, međutim, pridružuje nešto drugačija ruta - Gorenjski muzej-planinska transverzala, koja planinarima omogućava upoznavanje prirodne i kulturne baštine u širem okruženju planinskog krajolika. To je planinska staza koja povezuje 23 vrha i šest muzeja, gde posetioci pečat stavljaju u knjižice i biraju staze po svojoj meri.

Zima, zima, e pa šta je?

Gledajući programe ovih naših planinarskih i paraplaninarskih organizacija, zima deluje poprilično „tanko”. Letnje raznovrsnosti ni od korova... Pa, da zagrebemo malo...

Po povratku sa skorašnje ture, pitala me je kolegica, inače planinarski laik, onako bezazleno: „Kad vam se završava sezona?”. Naravno, kao svaki pravi planinar, morao sam da se „ljutnem”, i izobjašnjavam da kraja sezone nema, i da to što dolazi zima, ne znači da kačimo gojzerice o klin. Međutim, da li je baš tako? Gledajući programe ovih naših planinarskih i paraplaninarskih organizacija, zima deluje poprilično „tanko”. Letnje raznovrsnosti ni od korova... Pa, da zagrebemo malo.

LUDSKI FAKTOR

E, SAD SIGURNO NE MOGU PATIKE

Ako ste ikada bili na nekom jednodnevnom letnjem usponu, mogli ste da primetite da postoji specijalna grupacija planinara koja ni za živu glavu neće obuti gojzerice, poneti šapove, ili nedajbože staviti kamašne, a na svaki komentar vodiča da svaka obuća nije pogodna za svaki teren, krenu da hvale svoje patike bolje nego trgovac koji ih im je prodao. E pa, došla zima, sneg do kolena, i njih odjednom nema. Nema ni onih koji bi da se izležavaju po livadama, skupljaju lekovito bilje, beru cveće, ili jednostavno - vole da se razvlače po stazi. Nije im zgodno. Da budem krajnje politički nekorektan, to su isti oni koji se naprasno „razbole” čim se prognoza iz „sunčano” promeni u „moguća kiša”.

Nažalost, ove klase povremenih rekreativaca čine dobar procenat planinarske populacije. Oni u ovom sportu više vide rasonodu, i tu nema ništa loše, svaki razlog za bavljenje zdravom aktivnošću je dobar, ali se pri planiranju zimskih aktivnosti na ovu populaciju ne može računati. Manje potencijalnih učesnika, automatski znači i manje akcija.

MANJI BROJ KVALIFIKOVANIH VODIČA

Većina vodiča završi obuku za vođenje u letnjim uslovima i „ne maltretira se” dalje. Ako se za letnju obuku u dve godine prijavi čak stotinu kandidata, za zimsku to bude tek desetak. U razloge neću ulaziti, ali rezultat je da je kvalifikovanih organizatora zimskih akcija značajno manje, a priznajmo, čak i najsposobniji ne mogu biti na dva mesta u isto vreme i voditi grupu.

NEMANJE OPREME

Faktor siromašnih zemalja na delu, nažalost. Bauk našeg zimskog visokogorstva. Nema cepin, nema dereze, nema krpilje... Da neka ozbiljna bezbednosna komisija dođe i proveriti koja grupa na zimskom usponu ima lavinski set za svakog učesnika, kao što propisi Službe nalažu, sve bi nas vratili kućama. Svesni toga, naši vodiči se uglavnom drže podalje od lavinoznih terena, i insistiraju na minimumu minimuma potrebnom za zimsko kretanje. Međutim, uzročnopolosledično, i usponi se planiraju imajući u vidu prosečnu opremljenost učesnika, te mnoge zanimljive, a naročito zahtevne rute, ostaju neiskorišćene.

IMAGE BY DAVID MARK FROM PIXABAY

ZIMSKJE SLUŽBE

Gotovo nezaobilazna stavka u planiranju svakog uspona je dolazak na lokaciju. Ako se ne radi o nekom od centara zimskog sporta, planinska područja su (s pravom, ali to nama ne pomaže mnogo) na dnu liste prioriteta. Sednete u prevoz i prekrstite palčeve, nadajući se da su zimске službe zaista učinile vaš pravac prohodim. Ne razmišljate više o vrhu, već da li ćete moći da uopšte stignete do podnožja, ili, još gore, da li ćete po silasku moći i da se vratite kući. I tako, da bismo izbegli zimске čarolije kao što su spašavanje kombija iz smetova, ili prinud-

ni produženi vikend u planinarskom domu, držimo se lokacija bližim magistralnim saobraćajnicama.

ZIMSKO RAČUNANJE VREMENA

Iako je sama priroda sveta da obdanica zimi traje kraće, civilizacija se potrudila da ovo dodatno komplikuje uvođenjem zimskog računanja vremena. Ranije svane, ranije i smrkne. U praksi se ovo svodi na to da vreme na raspolaganju za jedan uspon bude okrajcovano za sat vremena. Ovo najveći uticaj ima na jednodnevne akcije, jer je, iz logističkih razloga, skoro pa nemoguće ispratiti pomeranje sata, te

okupljanje i polazak pomeriti sa šest ili pet, na pet ili četiri izjutra. Kvarite učesnicima i ono malo bioritma koji im je ostao posle radne nedelje.

ZIMSKO STANJE SVETA

ZIMSKI TERENI

Zimski usponi su, generalno sporiji od letnjih. Sneg otežava kretanje, potrebna je dodatna opreznost preko leda, kolona kroz prtinu mora biti jedan po jedan. Zimsko vreme, burazeru, nema zavatlavanja! Da ne spominjem sad onu mantru - treba obuća, treba

odeća, uspon se planira za one adekvatno obučene i obučene. Problem je sporije grupno kretanje, i to što se, kao što je već pomenuto, mora računati na mnogo kraću obdanicu. Efekat je realno skraćivanje staza na meru koja se u zimskim uslovima može postići.

LOGISTIKA U PLANINI

Vezano za ovo malopre... Hladno vreme i usporenje kretanja imaju veliki uticaj i na logistiku grupe. Domovi koji su bili blizu, odjednom postaju daleko, jer džipovi više ne voze veliki ranac, grejanje u domu odjednom postaje prioritet No. 1 zimogrožljivijih članova grupe, izvori na kojima se usput dopunjava voda su odjednom neupotrebljivi (zaleđeni), da ne nabrajam sve. Druga mapa sveta i svesti.

RIZIK OD NEUSPEHA

Sporije se krećemo, više opasnosti u planini, više potrebne opreme, znači, veći je rizik da ciljani vrh neće biti popet. Reputacija „vodiča koji ništa ne popenje” nije visoko ni u čijoj listi želja, ali „bezbednost pre svega” obavezuje na prekid uspona u slučaju povećane opasnosti. A svi smo mi ljudi... Sve dok naše planinarske grupe ne prevaziđu barijeru da idu da „pokušaju da popnu vrh” umesto što „idu da popnu vrh”, vraćanja sa uspona nalaziće se među najnepopularnijim vodičkim postupcima, pa zašto bi to oni sebi radili...

PROPISI

Ako je neko mislio da ću bar u ovom tekstu da ne potkačim nadležne nam organizacije, prevario se. Iako bi se zimi sa svim nepoznicama vremena trebalo da dozvoli fleksibilnost u organizaciji, to u sklopu saveza nije moguće.

Godišnji program se mora dostaviti unapred za celu godinu, a izmene sa pečatom upravnog odbora, najmanje dve nedelje ranije. Nažalost, vejavice, smetovi, i ostala stanja na terenu ne podležu ovim propisima, pa da bi se izbeglo otkazivanje dva dana pred polazak i svo maltretiranje koje ide uz to, većina vodiča bira konzervativne lokacije, gde je rizik od problema minimalan, ili zimi jednostavno planinari van sistema, sa užim krugom koji se može skupiti po principu „sutra polazak”.

Kome nije jasno, zimski programi su svi ko jaje jajetu iz vrlo praktičnih razloga. Smanjena ciljna grupa, smanjeno vreme, smanjena dostupnost planinskih masiva, nezgodan teren. Ukratko, ide se onde gde se može, i koliko se i kako može. Ako vam ovo nije dovoljno, podržite svog omiljenog vodiča kada krene an neku turu sa neizvesnijim ishodom što se tiče samog vrha, i oprostite mu ako bude otkazao, ili prekinuo uspon. Organizacije ipak postoje zbog planinara, a ne obrnuto.

AKO JE ZIMA
NIJE ZMIJAT

Izbor najpopularnijih SKIJAŠKIH JAKNI

Sezona skijanja je u jeku. Ukoliko niste - krajnje je vreme da nabavite odgovarajuću jaknu...

SKIJ A ŠK E J A K N E

Helly Hansen Alpha LifaLoft

Okvirna cena: 450 €

Dobre osobine: odlične performanse, izdržljiva i trajna

Loše osobine: -

Materijal: dvoslojni rastegljivi poliester

Punjenje: LifaLoft sintetika

Težina: 1.160 g

Vodootpornost: Helly Tech Professional

Kapuljača: da i može da se skine

RECCO: da

Arc'teryx Sabre AR Jacket

Okvirna cena: 420 €

Dobre osobine: pruža odličnu zaštitu od lošeg vremena, dobra ventilacija, freeride stil

Loše osobine: skupa, preteška i pretopla za neke aktivnosti

Materijal: N80p-X GORE-TEX

Punjenje: lagani flanel

Težina: 750 g

Vodootpornost: Gore-Tex

Kapuljača: da

RECCO: da

Arc'teryx Macai

Okvirna cena: 850 €

Dobre osobine: kvalitetna, veoma topla, pruža odličnu zaštitu od lošeg vremena

Loše osobine: previše skupa, pretopla za neke aktivnosti

Materijal: N40p-X GORE-TEX

Punjenje: Coreloft 100, Coreloft Compact, 750 gušćije perje

Težina: 1.150 g

Vodootpornost: 3L Gore-Tex Pro Shell

Kapuljača: da i može da se skine

RECCO: da

Outdoor Research Hemispheres Jacket

Okvirna cena: 405 €

Dobre osobine: odlična zaštita od lošeg vremena, lagana, dobro diše

Loše osobine: manje topla, mogla je biti boljeg dizajna

Materijal: 70D najlon

Punjenje: ne

Težina: 585 g

Vodootpornost: Gore-Tex

Kapuljača: da

RECCO: ne

Patagonia Primo Puff

Okvirna cena: 720 €

Dobre osobine: veoma topla, pruža odličnu zaštitu od lošeg vremena

Loše osobine: širi kroj, skupa

Materijal: dvoslojni 100% reciklirani poliester

Punjenje: PlumaFill sintetika

Težina: 1.150 g

Vodootpornost: Gore-Tex

Kapuljača: da

RECCO: da

The North Face ThermoBall ECO Snow Triclimate

Okvirna cena: 315 €

Dobre osobine: dobra cena, topla, svestrana

Loše osobine: teška, lošija ventilacija

Materijal: DryVent 2L

Punjenje: ThermoBall Eco, 80g PrimaLoft Silver sintetika

Težina: 1.280 g

Vodootpornost: DryVent

Kapuljača: da

RECCO: ne

Cene su okvirne i zavise od zemlje u kojoj se prodaju.

SKIJAŠKE JAKNE

FOTO: PEXELS

SKIJ A ŠKE JAKNE

Norrøna Lofoten Gore-Tex Pro Shell

Okvirna cena: 630 €

Dobre osobine: dobra zaštita od lošeg vremena, lagana

Loše osobine: skupa, sa malo džepova, nije previše trajna

Materijal: GORE-TEX Pro

Punjenje: ne

Težina: 680 g

Vodootpornost: Gore-Tex

Kapuljača: da

RECCO: ne

Patagonia 3-in-1 Snowshot

Okvirna cena: 360 €

Dobre osobine: veoma kvalitetno urađena

Loše osobine: šireg kroja

Materijal: najlon

Punjenje: 60g Thermogreen sintetika

Težina: 1.310 g

Vodootpornost: Gore-Tex

Kapuljača: da i može da se skine

RECCO: ne

Outdoor Research Skyward II

Okvirna cena: 220 €

Dobre osobine: dobra ventilacija, puno džepova, dobro štiti od lošeg vremena

Loše osobine: brzo se pokvasi

Materijal: 88% najlon 12% spandeks

Punjenje: ne

Težina: 780 g

Vodootpornost: AscentShell 3L

Kapuljača: da

RECCO: ne

Flylow Gear Lab Coat

Okvirna cena: 330 €

Dobre osobine: lagana, dobra ventilacija, dobro štiti od lošeg vremena

Loše osobine: nešto manje topla, tanak materijal, ograničen izbor boja

Materijal: 100% najlon

Punjenje: ne

Težina: 660 g

Vodootpornost: eVent w/ Direct Venting Expedition tehnologija

Kapuljača: da

RECCO: ne

Spyder Chambers

Okvirna cena: 225 €

Dobre osobine: dobro štiti od lošeg vremena, topla

Loše osobine: ne diše baš najbolje

Materijal: 2L rastegljivi poliester

Punjenje: 80g PrimaLoft Black ECO sintetika

Težina: 1.280 g

Vodootpornost: Gore-Tex

Kapuljača: da i može da se skine

RECCO: ne

Columbia Whirlbird IV Interchange

Okvirna cena: 130 €

Dobre osobine: svestrana, jeftina, topla

Loše osobine: šireg kroja, ograničena zaštita od lošeg vremena

Materijal: najlon

Punjenje: 80g MicroTemp sintetika

Težina: 1.335 g

Vodootpornost: OmniTech

Kapuljača: da

RECCO: ne

OLUJA U PLANINI

Kako prepoznati i izbeći opasnost

Bilo da ste planinar, skijaš ili border, zima u planini izvor je mnogih radosti, ali i opasnosti. Umete li da prepoznate problem i izbegnete potencijalnu opasnost?

Planinsko nebo je temperamentalno i ponekad vam nudi gomilu neprijatnih iznenađenja. Tokom zimskih meseci opasnost drastično raste, jer se sportisti izlažu ekstremnim uslovima. Ukoliko se nađete u iznenađujućoj, nepredvidivoj i potencijalno opasnoj oluji, vaše šanse za preživljavanje drastično smanjuju na niskim temperaturama.

NEPREDVIDIVE OLUJE

Loše vreme zapravo nije nepredvidivo. Danas postoji više sistema

praćenja meteoroloških referenci koji pružaju ne samo oblasne podatke o vremenu, nego i premene u odnosu na visinu. Svi znamo da se vremenski uslovi u podnožju planine i na vrhu razlikuju, a meteorološki servisi poput: <https://www.yr.no> ili <https://www.mountain-forecast.com> posebnu pažnju posvećuju upravo tome. To znači da ćete dobrim izborom pouzdanog servisa moći da uskladite svoje vreme sa željama, bez opasnosti da vas iznenadi sneg usred zime.

ZDRAV RAZUM

Meteorološki servisi su pouzdani koliko i softveri koji tumače meteorološke reference - na kratke staze veoma su precizni, ali dugoročne prognoze treba uzeti s izvesnom rezervom. Naravno, nije neobično ni to da vas na terenu zadesi sasvim drugačija slika od očekivane. Slepo se oslanjati na meteorološke servise nije uputno iz raznih razloga. Prvi je: treba slušati svoja čula i instinkte, te je sasvim logično da, ukoliko vidite snegonosni oblak,

nećete ići na vrh. Pitanje se samo - umete li da prepoznate nevolju?

ZNACI UPOZORENJA

Šta sve znate o oblacima? Koliko ste upućeni u osnovne meteorološke termine i umete li da raspoznate maglu od niske oblačnosti? Ukoliko se svega ovoga prisećate iz gradiva poznavanja prirode iz osnovne škole - bez uvrede, ali zimi nemate šta da tražite na planini. Čak i ako imate dobrog i pouzdanog vodiča, svaki član grupe snosi deo odgovornosti i mora biti upućen u osnove planinarenja. Oluje praćene vejavicom u planini nikada ne dolaze iz vedrog neba i većina planinara koji dospe u nevolju zapravo su žrtve jedne ključne greške: zanemaruju znake upozorenja i po svaku cenu guraju ka cilju verujući da će uspeti „da se provuku i ovaj put“. Jednom će oblak biti brži od njih i ostaće zaglavljani u planini. Kada ste u gustom oblaku, magli i vejavici, a na nepoznatom terenu - tu je i nevolja.

ŠTA AKO IPAK...

Potražite pomoć. Bilo bi poželjno da svaku zimsku akciju najavite nadležnoj jedinici Gorske službe, a posebno ako se radi o kretanju malog broja ljudi na negostoljubivim terenima, daleko od puta i baznih stanica mobilne telefonije. Ako vas ima samo dvoje ili troje - nećete imati konfor velike grupe i, budući da nema smenjivanja u prćenju snega, brzo ćete se umarati, sporije ćete se kretati i možda nećete uspeti da ostanete u okvirima zacrtanog plana. Bitno je da poziv za pomoć uputite pre nego što dospete u nevolju, jer ćete spasiočima ostaviti dovoljno vremena da vas lociraju i organizuju akciju spasavanja. Sa druge strane, nemojte računati na besprekoran rad GPS-a i mobilnog telefona u uslovima magle, niske oblačnosti i intenzivnih padavina. Imajte na umu da se baterije brže troše na niskim temperaturama, a nekada je dovoljna i povećana vlažnost vazduha da „tehnička podrška“ otkaže.

O OBLACIMA - DEŽURNI KRIVCI

Da, oblaci donose nevolju! Neophodno je da umete da prepoznate situaciju koja može biti potencijalno opasna za vas. Najveći neprijatelji zimskih aktivnosti su niski oblaci - formacije vodenih kapljica, koje na niskim temperaturama mogu da sadrže sneg i kristale leda. U ovu grupu spadaju:

Nimbostratus (Ns)

Nimbostratus je tamnosivi oblak, velike debljine (2-8 km), koji u potpunosti zaklanja Sunce. U zavisnosti od geografske širine javlja se na nadmorskim visinama između dva i sedam kilometara. Prouzrokuje smanjenu vidljivost i donosi obilne padavine.

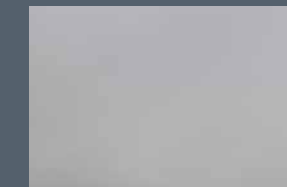
Stratocumulus (Sc)

Stratocumulus je sivobeličast tanak sloj. Najčešće je na visini manjoj od dva kilometra. Stratocumulusi su debeli od 500 do 1.000 m. Iz ovog oblaka ponekad pada slaba kiša ili sneg. Načelno, njegova najveća opasnost je proizvodnja niske oblačnosti

Stratus (St)

Stratus je niski, sivi oblak, koji pokriva celo nebo. U zavisnosti od temperature on može da donese slabu kišu i sitan, zrnasti sneg. Javlja se na nadmorskim visinama od dva kilometra. Slojevi stratusa debeli su između deset i nekoliko stotina metara.

Cumulonimbus (Cb)

Kumulonimbus je olujni oblak. Baza oblaka je tamne boje i prilično ravna, budući da je sastavljen od vodenih kapi. Središnji deo oblaka je mešovitog sastava, a gornji deo, budući da nastaje iz velikih i razvijenih kumulusa, sastoji se od kristalića leda. Ovaj oblak donosi pljuskovite padavine - kiša, sneg ili grad, uz olujni vetar i električna pražnjenja (da, ponekad čak i zimi). Visina oblaka se kreće između dva i tri kilometra, ali može biti i preko 15 km.

[HTTPS://CLOUDATLAS.WMO.INT/HOME.HTML](https://cloudatlas.wmo.int/home.html)

Prestanite da bauljate. Kretanje po nepoznatom terenu u uslovima smanjene vidljivosti je izuzetno opasno, jer možete pasti s litice, propasti kroz snežnu strehu, odlutati s treka... Lista opasnosti je dugačka, pa bi bar bilo uputno da odmah prestanete da radite sebi o glavi.

Potražite neki oblik skloništa.

Vetar i gubitak temperature vaši su najveći neprijatelji. Ledeni vetrovi mogu dodatno sniziti temperaturu, „iscediti“ toplotu iz vaših slojeva i izazvati pothlađivanje. Ukoliko nemate bezbedno i toplo mesto gde

ćete na kraju dana odmoriti - ovo je opasan scenario. Važno je znati da se rizik od promrzlina i hipotermije povećava se svakim trenutkom izloženosti hladnom vremenu. Dok čekate da se olujni oblak pomeri s vaše glave, potražite zavetrinu ili neki četinar pod čijim granama možete da pronađete sklonište. Činite to pažljivo. Ako je kretanje previše rizično, ukopajte se u snežnu jamu. Ova aktivnost će vas ugrijati i omogućiti da se bar malo zaklonite od olujnih naleta vetra. Dubok sneg je dobar izolator od vetra i hladnoće, a kopanje snežne jame može vam spasiti život.

**Važni kontakti
POMOĆ DOLAZI, SAČEKAJTE!**

Za pomoć na skijaškoj stazi, ili u bilo kojoj situaciji vezanoj za kretanje, boravak i opasnosti u planini, obratite se spasio-cima Gorske službe spasavanja Srbije.

**Memorišite ovaj broj u svom telefonu:
062/464646**

Kopaonik: 063 466 466
Stara planina: 063 466 461
Zlatibor: 063 466 467
Divčibare: 063 466 427

Navedite tačnu lokaciju i opišite o kakvoj se nesreći radi.
Pomoć dolazi, sačekajte!

KADA ODUSTATI?

Umete li da procenite kada treba odustati? Da li poštujete „tačku bez povratka“ i da li ste skloni da pomislite da ćete se i ovaj put „izvući“?

Pokušajte da se osušite. Vлага snižava temperaturu. Ako tome dodate olujni vetar - vlažni slojevi mogu veoma brzo da spuste temperaturu vašeg tela i dovedu do pothlađivanja. Zbog toga je sušenje odeće od presudnog značaja. Ukoliko imate čvrst smeštaj i mogućnost paljenja vatre - skoro svi vaši problemi su rešeni. Ukoliko, pak, stojite na vetrometini, to može postati veoma ozbiljna situacija. Paljenje male vatre neće vam samo pružiti toplotu, već će omogućiti da se vaša odeća osuši. Budući da je zimi veoma teško pronaći drva za potpalu, od velike pomoći može biti čak i sveća. Imajte na umu da aktivni slojevi odeće u kombinaciji s gornjim slojem od goreteksa čak i zimi omogućavaju brzo sušenje i zadržavanje toplote. Pamučni odevni predmeti dugo zadržavaju vlagu i tako hlade vaše telo, pa ih ne treba koristiti (bez obzira na doba godine).

Posebna pažnja za stopala i šake. Budući da organizam nastoji da

zadrži toplotu vitalnih organa, na niskim temperaturama se smanjuje cirkulacija u perifernim delovima tela, kao što su to šake i stopala. Najbolji način da ih održite toplima jeste da budu suva. Odgovarajuće čarape i podrukavice omogućavaju bolje čuvanje toplote i ventilaciju, kako se ne bi stvarao kondenz. Ipak, jednako je važno da kretanjem održavate cirkulaciju krvi u svim delovima tela. Kada počnete da osećate „voštanu kožu“ (koža je mokra, žućkasta i neosetljiva na dodir), hladnoća je već počela da oštećuje kožu i šteta je već učinjena. Ukoliko ne preduzmete ništa, ubrzo će se javiti promrzline koje mogu ograničiti vaše pokrete i smanjiti šanse da se izvučete iz nevolje.

Ostanite hidrirani. Logično je pomisliti da u belo pustini nema suše. Ipak, veoma je važno da zapamtite: NE JEDITE SNEG. U uslovima ekstremno niske tempera-

ture, poslednje što vam je potrebno jeste dodatno gubljenje toplote i rashlađivanje, a upravo to se dešava kada svojim telom pretvarate sneg u vodu. Za topljenje snega i leda koristite bidone koje možete ugrijati na vatri. Takođe se ne preporučuje da sneg topite tako što ćete bidon staviti u slojeve odeće.

Alkohol ne greje. Konzumiranjem alkohola stvara se trenutni utisak navale toplote. To, naravno, nema nikakve veze s realnošću. Utisak je lažan, a vremenom, ukoliko nastavite konzumiranje alkohola, možete osetiti i prve znake pothlađivanja, budući da će zbog širenja krvnih sudova doći do promena krvnog pritiska. Rezultat su hladne noge i ruke, jer će vaše telo štititi vitalne organe od iznenađenog alkoholnog šoka. Pored toga, alkohol može da prouzrokuje dehidraciju, a posebno ukoliko se konzumira u većim količinama. Ukoliko ste mamurni - izbegavajte planinu u širokom luku. ■

NOVO!

eEkolist je besplatni ekološki magazin koji vam svakog drugog meseca stiže u vaš inboks. Naše teme su ekologija, zaštita životne sredine, održivi razvoj, zdravi stilovi života, edukacija, građanski aktivizam, industrija, reciklaža... praktično svi društveni, ekonomski i politički aspekti brige o životnoj sredini. „Mlađi i moderniji brat“ štampanog „Ekolista“, koji izlazi već 12 godina, eEkolist dolazi na e-adrese svih prijavljenih čitalaca. Štampano i PDF izdanje su potpuno različiti mediji i sadržinski se ne poklapaju. Prijavite se i obezbedite svoj primerak!

Prijavite se putem e-maila: redakcija@ekolist.org

Ili preko kontakt forme na: www.ekolist.org

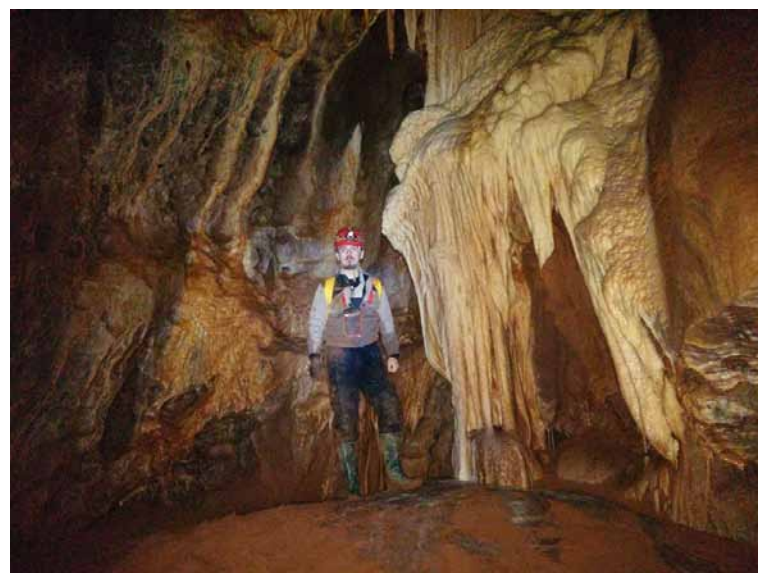
СПОМЕНИК ПРИРОДЕ
ЦЕРЈАНСКА ПЕЋИНА
УЛАЗАК МОГУЋ САМО УЗ
ДОЗВОЛУ УПРАВЉАЧА
Ј.П. ДИРЕКЦИЈЕ ЗА
ИЗГРАДЊУ ГРАДА НИШ

SPELEOLOGIJA

Međunarodna speleološka
ekspedicija „Cerjanska
pećina 2019.“...

ГОЛ
ША
ДЕ
РА

CERJANSKA PEĆINA

Akcijom raspremanja bivaka koju je 17. novembra obavila transportna ekipa završena je međunarodna speleološka akcija Istraživanje pećinskog sistema Cerjanska pećina 2019.

Nakon istraživanja koja su tokom 2016. godine rezultirala značajnim otkrićem novog kanala koji povezuje Cerjansku pećinu i Kravljansku jamu, i merenja novo otkrivenih kanala koja su vršena tokom 2017. godine, Cerjanska pećina dostigla je dužinu od 7.149 metara čime je postala druga po dužini u Srbiji, iza Lazareve pećine kod Bora sa 9.818 metara. U organizaciji Komisije za speleologiju Planinarskog saveza Srbije, PSK „Dvig“ Vladičin Han i Speleološke sekcije PK „Železničar“ ove jeseni nastavljen je rad na ovom značajnom speleološkom objektu.

Ovoga puta istraživanje je vršeno na tri lokaliteta: Cerjanska pećina (Provalija), Cerjanska propast (Beljanica) i Pešter u Pljočak (Mala Beljanica). Tokom šest dana rada, od 18. do 24. oktobra obavljeno je više zahtevnih aktivnosti. U Cerjanskoj pećini izvršeno je tehničko opremanje dela objekta i zamena postojeće instalacije (užarije i ostale bezbednosne opreme) novom, vršena su istraživanja jezera kod krajnjih sifona pećine, detaljna istraživanja u višim delovima Salomne dvorane, ponovno mapiranje dela pećine od Salomne dvorane do bivaka i iznošenje smeća iz starog bivaka. Na lokalitetu Cerjanska propast vršeno je mapiranje celokupnog objekta i tehničko penjanje kontrajame u novootkrive-

noj dvorani. Na lokalitetu Pešter u Pljočak ispitivane su mogućnosti iskopa i eventualnih veza sa okolnim objektima.

Na akciji je učestvovalo dvadeset i četiri učesnika iz pet stranih i šest domaćih klubova: PK „Pod rub“, Cerovo, Bugarska; SAR, Iran; Damavand Club, Iran; KMA Club, Iran; Silex, Brašov, Rumunija; SSU „Sais“ Knjaževac, ASAK Beograd i PK „As“ Beograd; PK „Železničar“ Aleksinac, PSK „Dvig“ vladičin Han; PK „Železničar“, Niš.

Ovakva istraživanja često su složena i spora, tehnički veoma zahtevna i fizički naporna i zahtevaju višednevni boravak u pećini (noćenje u tzv. bivaku). Ovakvim „masovnim“ akcijama, za jednu speleološku akciju ovakvog tipa u domaćim uslovima ova akcija bi se mogla nazvati masovnom, postiže se znatna efikasnost. Podelom na veći broj ekipa moguće je istovremeno raditi više lokaliteta i ujedno obaviti sva potrebna tehnička opremanja. Učinjen je značajan korak napred ka daljim istraživanjima ovog objekta, a rad u multinacionalnim timovima pokazao se vrlo produktivnim i otvorio je i mogućnosti za dalju saradnju.

Zahvaljujemo na podršci i pomoći: Planinarskom savezu Srbije, Direkciji za izgradnju grada Niša, Srpsko ruskom humanitarnom centru Niš i Gradskoj opštini „Pantelejš“.

MILENA JANKOVIĆ
PRESEDNIK SPELEOLOŠKE SEKCIJE PK „ŽELEZNIČAR“ NIŠ

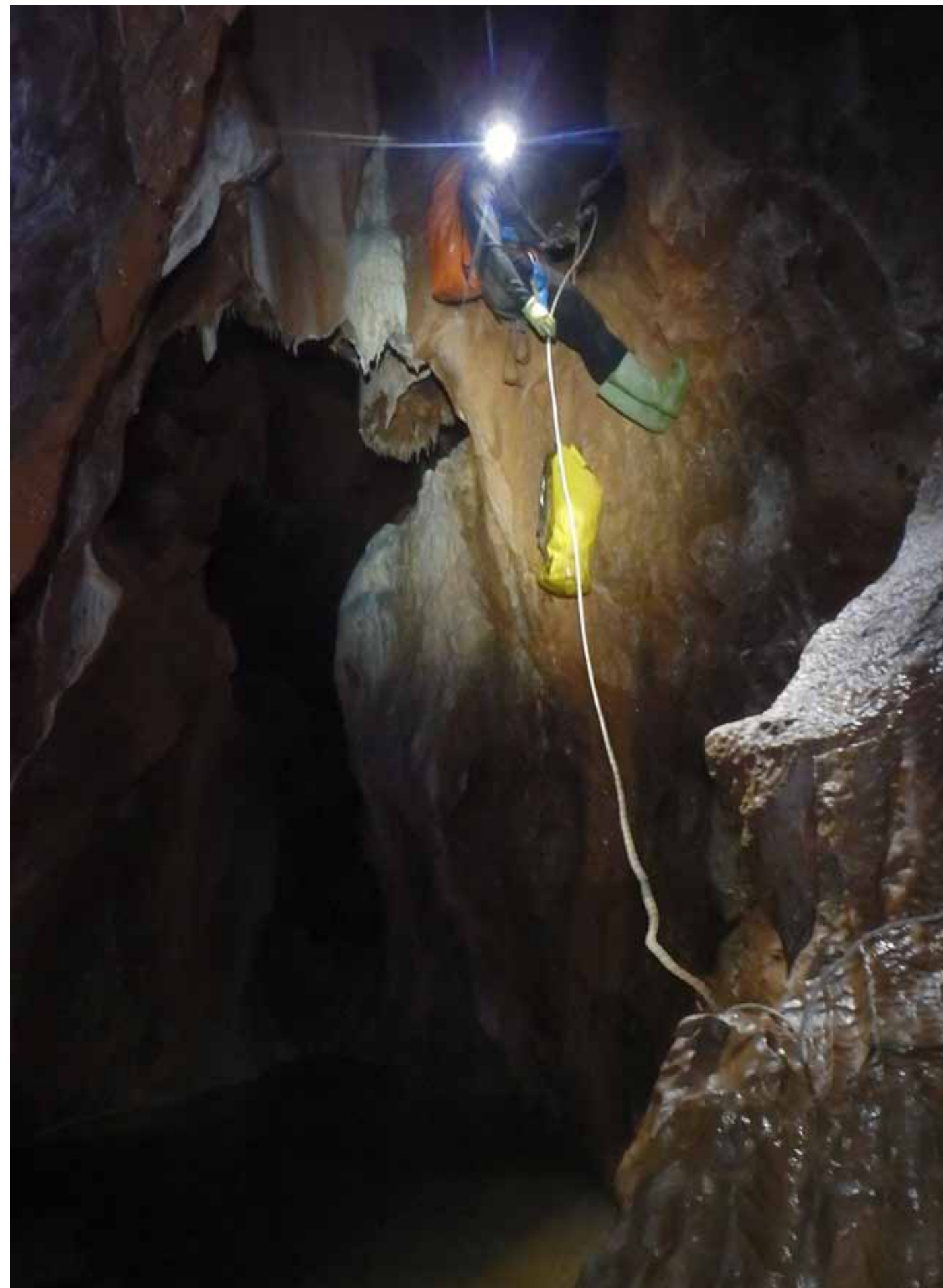
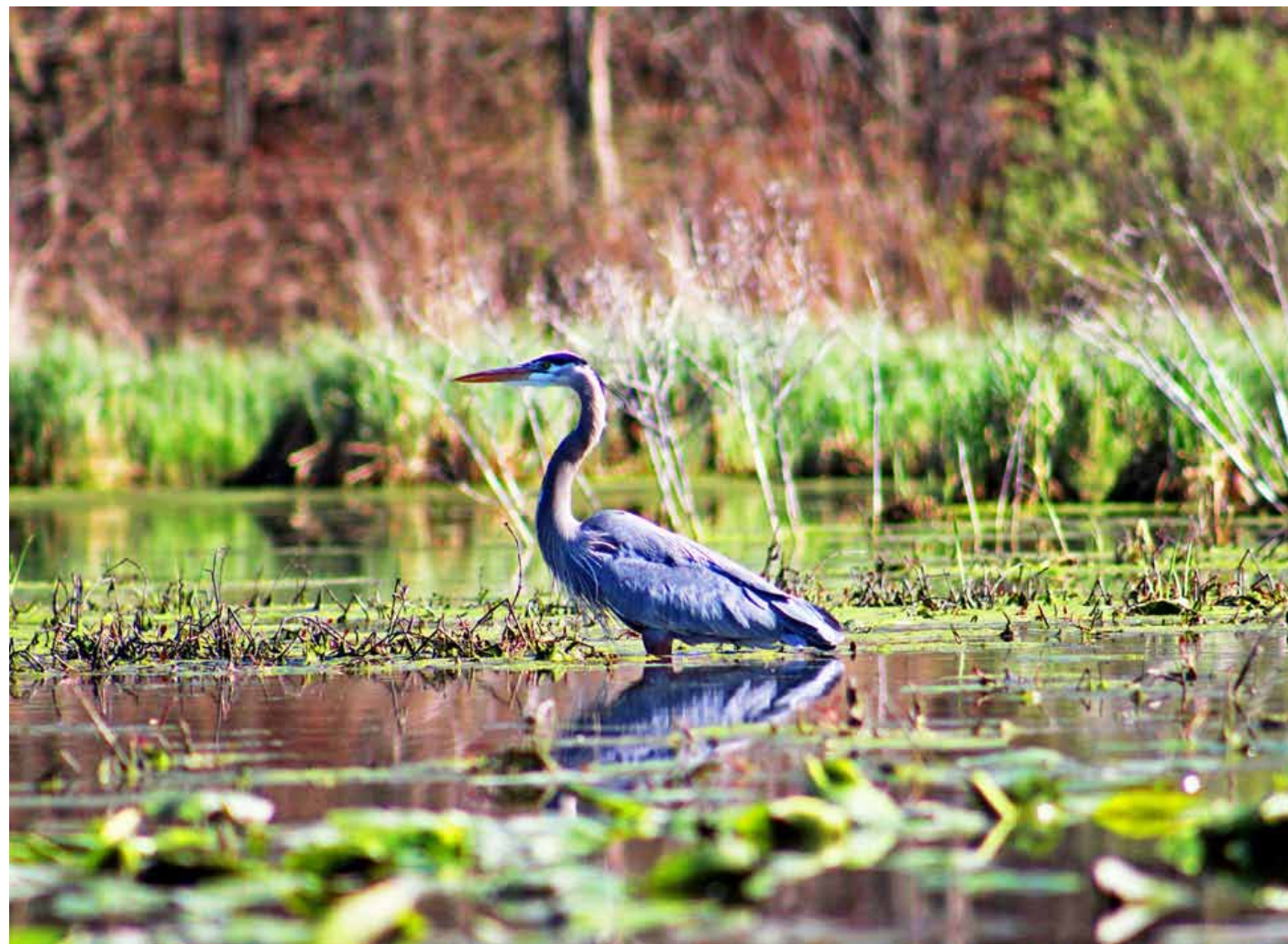

Foto: Ana Katić, Dragan Šljivić, Milena Janković, Mladen Milošević, Šljivić Dragan, N. N.

Upoznajmo zaštićena prirodna dobra

FOTO: DAMIR SIMOVIĆ, WIKI

Neprestano apelujemo da moramo zaštititi prirodu, podsećamo da se ona svakodnevno uništava, da nestaju stepe, šume, vlažne livade i razna druga staništa. Koja su to područja koja moramo zaštititi, šta su to zaštićena područja, koji su kriterijumi da se ona zaštite i koliko takvih područja imamo?

Po svom geografskom položaju Srbija je prošarana raznovrsnim prirodnim vrednostima. Na relativno maloj geografskoj površini smeštene su planine, ravnica, bare, močvare, pustinja, šume, reke, kanjoni i klisure. Od Vojvodine, na krajnjem severu zemlje, pa do Metohije na jugu, možete videti ocharavajuće predele i retke biljne i životinjske vrste. Zato kažemo da smo zemlja bogata prirodnim lepotama, biodiverzitetom - a da bi to sačuvali moramo i prirodu i zaštititi.

U Srbiji imamo dobro očuvane i netaknute delove prirode koji poseduju veliki stepen autohtonosti, izvornosti, očuvanosti, predeone raznovrsnost i pejzažne atraktivnosti. Samim tim zaštićena područja predstavljaju područja sa netaknutim i očuvanim delovima prirode, sa brojnim geološkim, biološkim i predeonim raznovrsnostima, odnosno sa brojnim prisustvom retkih, ugroženih, strogo zaštićenih i zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta. Da bi jedno zaštićeno prirodno dobro imalo prednost nad ostalim delovima naše zemlje - mora da se time odlikuje. Prema rečima načelnice za zaštićena područja u Zavodu za zaštitu prirode Srbije Dragane Ostojić, za 70 godina, koliko postoji ova institucija, zbog dobro očuvanih prirodnih vrednosti sa očuvanim prirodnim ekosistemima i živopisnim pejzažima zaštićeno je

7,69 % teritorije ili 677 hiljada hektara.

- Pod zaštitom je blizu 500 prirodnih dobara. Očekujemo da na osnovu prostornog plana i strategija zaštite prirode taj procenat do 2020. bude 12%, a sa ulaskom u Evropsku uniju da 20% teritorije Srbije bude pod zaštitom. To je maksimum koji omogućava da zaštitimo sve delove koji imaju osobenost i autohtonosti. Područja koja treba ili već uživaju jedan deo posebnog nadzora, to su delovi koji predstavljaju deo ekološke mreže, koje na osnovu Zakona o zaštite prirode tretira evropske standarde i kriterijume. Sa delovima ekološke mreže blizu smo 12%, ali kad kažemo „zaštićena područja” - onda se misli na ono što je na osnovu Zakona o zaštiti prirode

Info

Tekstove o zaštićenim prirodnim dobrima u Srbiji objavljujemo zahvaljujući ljubaznosti redakcije magazina „eEkolist”. Više o njihovom radu i direktan download magazina potražite na internet stranici.
<http://ekolist.org>

dobilo status i ono što zakon tako tretira - objašnjava Ostojićeva.

Zavod za zaštitu prirode Srbije izrađuje studije zaštite kao stručno-dokumentacione osnove za zaštitu određenih područja. One sadrže podatke o granici dobra, zonama zaštite i katastarskim opštinama koje obuhvata, podatke o prirodnim karakteristikama i vrednostima dobra, režime zaštite i predložene mere zaštite, kao i predlog upravljača prirodnog dobra. Pod režim zaštite stavljaju se i ona područja koja su od značaja za opstanak migratornih vrsta shodno međunarodnim propisima. Takođe, zaštićena područja mogu se prekogranično povezivati sa zaštićenim područjima drugih država, kao što je Rezervat biofere „Bačko Podunavlje”.

- Imamo urađeno 35 studija za zaštitu, koje su u postupku, i očekujemo da ta područja uskoro bude i proglašena. To čini oko jedan odsto teritorije ili 80 hiljada hektara. Procedura za proglašenje zaštićenog područja ponekad je duga ali to sve zavisi od veličine prirodnog dobra. Godišnje se uradi do pet studija zaštite. U Zavodu za zaštitu prirode smatramo da možemo doći do zacrtanih planova u vezi zaštite i trajnog očuvanja i interesa da zaštitimo svoja prirodna dobra - kaže načelnica za zaštićena područja Dragana Ostojić.

ZAŠTIĆENA PODRUČJA U VOJVODINI

Na teritoriji AP Vojvodine pod zaštitom je 135 područja. To je 7,5% teritorije i na polovini puta smo od onoga čemu stremimo, kaže zamenik direktora u Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode Slobodan Puzović.

- Tu drugu polovinu od sedam do osam odsto trudićemo se da sačuvamo i održivo koristimo kroz identifikaciju staništa strogo zaštićenih i zaštićenih vrsta biljaka, životinja i gljiva, te kroz implementaciju staništa i poligona u okviru informacionih sistema i kroz prostornu plansku dokumentaciju, pogotovo prostornih planova lokalnih samouprava. Evropski prosek je 17% posto teritorije pod zaštitom ali imajući u vidu da je oko 80% Vojvodine poljoprivredno zemljište i još nekoliko procenata su naselja i infrastruktura, naš maksimalni domet, ono što možemo da zaštitimo je 15 do 16 odsto teritorije AP Vojvodine - dodaje Puzović.

Puzović objašnjava da tih 15% područja, koja su idetifikovana kroz zaštitu područja i ekološku mrežu koja postoji, kroz staništa koja su izdvojena, nadležne institucije nastoje da čuvaju i koriste na održiv način, tako da su zaštićena područja zonirana. U tih 7,5 % teritorije, koji je pod zvaničnom zaštitom, dozvoljene su aktivnosti koje ne ugrožavaju staništa i lepotu predela. U okviru zaštićenih područja obično tri do pet, maksimalno deset odsto su pod strogom zaštitom, gde ni ljudi ne ulaze bez posebne kontrole.

Preostali deo predstavljaju zone II i III režima zaštite u kojima je dozvoljeno šumarstvo, vodoprivreda, poljoprivreda i druge aktivnosti koje neće drastičnije uticati na prirodne vrednosti, što sve ukazuje da područja pod zaštitom možemo istovremeno štititi ali i održivo koristiti. Prema njegovim rečima, u poslednje vreme priroda je često na meti investitora, jer se tu najbrže dolazi do profita.

- Susretali smo se sa raznim predlozima investitora i to uglavnom na lokacijama koje su zaštićene ili je u postupku zaštite. Kada smo ih pitali zašto baš ta područja, odgovor je bio zato što je tu prazan prostor, da tu nema ništa. Pokušavamo da im ukažemo koliko taj, za njih, prazan prostor, ima izuzetnih vrednosti i koliko je značajan ne samo u nacionalnim nego, ponekad, i u međunarodnim okvirima i koliko nam pomaže da kvalitetnije živimo. Ukoliko je prostor za koji su zainteresovani zaštićen, nastojimo da primenimo zakon i akt o zaštiti, ali ako nema jasnih ograničenja uglavnom tražimo neki kompromis. Ono što najviše ugrožava prirodu u Vojvodini jeste promena namene prostora, što nije dobro jer se tako gube vredna staništa. Mnoga staništa

su ispresecana, ne postoje koridori i vrste ne mogu da komuniciraju, pa su mnoge dugoročno osuđene na propast. Takva staništa moramo da povezujemo a staništa koja su zaštićena i retke vrste koje imamo moramo na adekvatan način da ih čuvamo i njima upravljamo. Zaštita prirode ne prestaje kad se neko područje proglasi, već tek tada počinje! Tada sledi ozbiljan rad da se tim vrstama i staništima upravlja na pravi način - kaže Puzović.

Prema njegovim rečima upravljače treba edukovati da jačaju svoje ali i finansijske kapacitete. Zemlje u našem okruženju, kao što su Mađarska, Hrvatska i Austrija, u jedano zaštićeno područje (od pet do šest hiljada hektara) godišnje ulažu od pet do deset miliona evra. Istovremeno, ceo budžet za zaštićena područja kod nas ne predstavlja ni trećinu te sume.

- Mi smo dužni da pre stupanja u EU uspostavimo na teritoriji Srbije, Međunarodnu ekološku mrežu Natura 2000. U Vojvodini smo već identifikovali i izdvojili staništa i poligone i mi ćemo lako to implementirati ali ključni problem jeste kada se uspostavi ekološka mreža - kako njome adekvatno upravljati, kako obezbediti mere i kako sa lokalnim samoupravama, sa korisnicima i vlasnicima prostora, napraviti dogovor da oni imaju koristi od tih prostora a da opet prirodu čuvamo i unapređujemo. Danom stupanja u članstvo EU imaćemo značajne nove mehanizme da se borimo za zaštitu prirode. Trenutno, za stanje zaštite prirode u Vojvodini ne možemo da kažemo da je loše, ali nije ni blistavo. Mnogo je izazova pred nama da bismo prirodu čuvali po evropskim standardima - ocenjuje Puzović.

Na teritoriji AP Vojvodine pod zaštitom je 135 područja. To je 7,5% teritorije i na polovini puta smo od onoga čemu stremimo...

KAKO DEFINIŠEMO ZAŠTIĆENA PODRUČJA

Zaštićena područja mogu biti definisana u sedam različitih kategorija, odnosno vrsta: nacionalni park, park prirode, predeo izuzetnih odlika, opšti i specijalni rezervat prirode, spomenik prirode i zaštićeno stanište.

Nacionalni parkovi se proglašavaju posebnim zakonom, a druga zaštićena područja I kategorije proglašava Vlada Republike Srbije. Za područja II kategorije, odnosno prirodna dobra regionalnog značaja rešenje o zaštiti donosi Pokrajinska vlada AP Vojvodine, a za prirodna dobra III kategorije rešenje donosi jedinica lokalne samouprave. Rešenjima o zaštiti utvrđuje se upravljač, koji čuva, unapređuje, promovise prirodno dobro, odnosno na osnovu plana upravljanja sprovodi aktivne mere zaštite u cilju očuvanja prirodnih vrednosti područja. Zaštićeno područje I kategorije je područje međunarodnog, nacionalnog, odnosno izuzetnog značaja, a nalazi se celom površinom na teritoriji dveju ili više jedinica lokalne samouprave. Područje II kategorije se odnosi na zaštićeno područje pokrajinskog, regionalnog, odnosno velikog značaja (ukoliko je cela površina na teritoriji AP Vojvodine, ili na teritoriji dveju ili više jedinica lokalne samouprave na teritoriji AP). Zaštićena područja III kategorije su od lokalnog značaja, i proglašava ih lokalna samouprava. Na zaštićenom području uspostavljaju se režimi zaštite I, II i III stepena, što je bliže regulisano Uredbom o režimima zaštite („Službeni glasnik RS” br. 31/2012).

Prema Zakonu o zaštiti prirode, područje sa većim brojem raznovrsnih prirodnih ekosistema od nacionalnog značaja, istaknutih predeonih odlika i kulturnog nasleđa u kome čovek živi usklađeno sa prirodom, namenjeno očuvanju postojećih prirodnih vrednosti i resursa, ukupne predeone, geološke i biološke raznovrsnosti, kao i zadovoljenju naučnih, obrazovnih, duhovnih, estetskih, kulturnih, turističkih, zdravstveno-rekreativnih potreba i ostalih aktivnosti u skladu sa načelima zaštite prirode i održivog razvoja stavlja se pod zaštitu kao nacionalni park. Fruška gora je 1960. godine proglašena za prvi nacionalni park. U Srbiji danas imamo pet nacionalnih parkova: NP „Đerdap”, NP „Fruška gora”, NP „Kopaonik”, NP „Šar-planina” i NP „Tara”.

Obedska bara je najstarije zaštićeno područje u našoj zemlji, a takođe i jedno od najstarijih prirodnih dobara na svetu. Stavljena je pod zaštitu 1874. godine. „Zlatno doba” Obedske bare trajalo je tokom 19. i u prvim decenijama 20. veka. Smatra se da se tada u zoni Potkovice Obedske bare gnezdilo oko 60.000 parova ptica močvarica, od čega u je koloniji čaplji bilo 15.000 parova, u okviru osam vrsta. To je bila koncentracija ptica kakva se retko gde mogla naći na prostorima Evrope. Danas je Obedska bara specijalni rezervat prirode, najveće plavno područje u Srbiji sa bogatim biodiverzitetom u nacionalnim i međunarodnim okvirima.

DRAGANA RATKOVIĆ

O geoparkovima

Jedna od najznačajnijih međunarodnih aktivnosti u domenu zaštite geodiverziteta i geonasleđa je formiranje Evropske i UNESCO Globalne mreže geoparkova. Inicijalna Evropska mreža geoparkova, osnovana je 2000. godine i trenutno obuhvata 71 područje u 23 zemlje, dok UNESCO Globalna mreža, osnovana 2004. godine, broji 140 područja širom sveta, uključujući i evropske geoparkove.

Đerdap u Uneskovoj porodici geoparkova

Porodici evropskih odnosno svetskih geoparkova, pod zaštitom UNESCO-a, kojih ima oko 140, sledeće godine pridružiće se i Geopark „Đerdap” kao prvi u Srbiji. U okruženju ga već imaju Slovenija, Hrvatska, Mađarska i Rumunija. Prostire se na 130 hiljada hektara i zahvata delove četiri opštine: Golubac, Majdanpek, Kladovo i Negotin...

Đerdap je prvo područje u Srbiji nominovano za pristupanje UNESCO Globalnoj mreži geoparkova. Geopark „Đerdap” u osnivanju nalazi se u severoistočnoj Srbiji, a Dunav je ujedno i prirodna i administrativna granica između Srbije i Rumunije. Pokriva teritoriju od 1.330 kvadratnih kilometara, uključujući i područje Nacionalnog parka „Đerdap”, prevazilazeći gotovo dvostruko njegovu teritoriju. Obuhvata priobalni pojas Đerdapske klisure u srednjem toku Dunava i njegovo zaleđe – delove planina Liškovac i Miroč.

- Geopark je teritorija jasno definisanih granica u okviru koje se štite, prezentuju i promovišu ne samo međunarodno značajni objekti geonasleđa već i sve druge prirodne i kulturno-istorijske znamenitosti. Prvim geoparkom u Srbiji upravljaće naš najveći istoimeni nacionalni park, koji se za to

Sanja Manojlović

priprema već nekoliko godina od kada je nominovan - kaže nam Sanja Manojlović, rukovodilac službe za informisanje, prezentaciju, turizam i Geopark u JP NP „Đerdap”.

- Upravljačku funkciju budućeg Geoparka Đerdap preuzeće JP NP „Đerdap”, ali da bi se uspešno funkcionisanje i upravljanje jednim geoparkom ostvarilo potrebno je uključivanje i ostalih aktera, pre svega potpisnika sporazuma o saradnji na uspostavljanju Geoparka „Đerdap”, a to je Ministarstvo zaštite životne sredine, sve četiri opštine na kojima se prostire Geopark i JP NP „Đerdap”. Pored ovoga vrlo je bitno i formiranje tog tehničkog saveta Geoparka „Đerdap” koje je ostvareno rešenjem Ministarstva zaštite životne sredine 2018. godine, a čine ga predstavnici pomenutog ministarstva, lokalnih samouprava i turističkih organizacija, Srbija šuma i JP NP „Đerdap”. Zadatak ovog tehničkog saveta je da donosi planska dokumenta kojima će definisati aktivnosti Geo parka „Đerdap”, zatim da učestvuje u izradi i sprovođenju projekata, ali i da podstiče međunarodnu saradnju sa članicama evropske i globalne mreže geoparkova - ističe Manojlović.

Osnovni cilj geoparkova je stvaranje uslova za napredovanje i razvoj lokalne sredine i domaćeg stanovništva. Bez dobrobiti lokalnog stanovništva je pojam geoparka nezamisliv.

Prirodne i kulturne vrednosti su pritom „podloga”, ali same po sebi nisu dovoljne. U celom svetu vlada

veliko interesovanje za posećivanje područja posebnih vrednosti, a geoparkovi su tu u samom vrhu, sa ogromnim mogućnostima za razvoj „geoturizma”.

- Za geoparkove je vrlo važno da lokalno stanovništvo prepozna i učestvuje u aktivnostima, jer lokalno stanovništvo može biti najbolji ambasador jednog takvog prostora i može na najbolji način predstaviti ne samo geološko nasleđe već i prirodno nasleđe i kulturno istorijske znamenitosti. Za lokalno stanovništvo je važno da će se kroz te aktivnosti podsticati poljoprivredna proizvodnja, revitalizovati neki stari zanati, omogućiti da se proizvodi bolje plasiraju - dodaje Sanja Manojlović.

Ovo područje je bogato liticama, kanjonima, kao i prelepim kraškim formacijama, škriljcima i pešćarima. Atraktivnost lokacije za planinarenje pospešuje i postojanje srebrnih lipa, javora i bukove šume, jorgovana i jasena.

Gvozdena kapija (Iron Gate) je jedinstveni prirodni fenomen sa mnogo interesantnih geo-morfoloških oblika. Ova klisura proteže se od stene Babakaj koja izlazi iz Dunava, nedaleko od tvrđave Golubac, sve do hidroelektrane u blizini Kladova. Klisura Gvozdena kapija sastoji se od četiri manje klisure i tri basena.

Posetioci mogu otkriti izvanredne pejzaže sa grebena, sa vrha planine Miroč i lutajući duž staza uz reku Dunav. Na taj način mogu da iskuse nezabornu scenu netaknute prirode i odsustvo ljudskog

uticaja na geo-morfologiju i divlje životinje.

U slučaju da posetioce Geoparka zadesi loše vreme, treba pomenuti da je NP „Đerdap“ opremio zgradu u Tekiji, koja je geološki interpretativni centar. U ovom Centru materijali i druge informacije o geoproizvodu su na raspolaganju turistima. U opremanje Centra koji je u podrumskim prostorijama je utrošeno 30.000 evra i on je deo većeg projekta dunavskog transnacionalnog projekta Interreg Danube GeoTour.

Osim interpretativnog centra u Tekiji, veoma moderan centar za posetioce nalazi se u prizemlju upravne zgrade Nacionalnog parka „Đerdap“ u Donjem Milanovcu. On već ima sve elemente i opremu da pruži potrebne informacije budućim posetiocima Geoparka Đerdap. Postavka sadrži interaktivnu taktilnu izložbu fosila, s idejom da posetioci „komuniciraju“ sa eksponatima uz objašnjenja na srpskom, engleskom i Brajevom pismu. Postavka u geološkoj sobi sadrži veliki broj eksponata koji su pronađeni na prostoru Đerdapa i dokumentuju bogatu prošlost ovog područja. Centar za posetioce namenjen je i edukaciji dece kao i svih ostalih o značaju zaštite prirode, informisanju turista i turističkoj promociji jednog od najvrednijih i najlepših područja Srbije i Evrope. Tu su i preparirane životinje, ptice i ribe, samo kao mali deo onoga što živi u kopnenom i vodenom prostoru od 130 hiljada hektara Geoparka „Đerdap“.

Biolozima su u NP „Đerdap“ evidentirali oko 1.100

biljnih vrsta, tu je oko 50 vrsta sisara: jelena, srna, divljih svinja, vukova i risova koji je predator i najbolji pokazatelj očuvanosti ovog staništa. Osim sisara ima blizu 200 vrsta ptica. Tu su i stanarice i selice a i reka im pruža utočište u zimskim mesecima i veliki broj ptica iz severne Evrope dolazi na Dunav zbog zimovanja.

Na svojoj teritoriji Geopark Đerdap beleži listu od 63 geološka lokaliteta. Neka sa ovog spiska su Ploče, Mali i Veliki Štrbac, Kovilovo, Rajkova pećina, Prirodni most Valja Prerast, nedaleko od Majdanpeka, je najviši prirodni kameni most u Srbiji. Svojom visinom od 44,8 m i širinom u dnu od 9,7 m, dominira okolinom u svojoj lepoti. U blizini još jedna prirodna lepota, prelepi kaskadni vodopad Beli Izvorac. U okviru Geoparka Đerdap je i kanjon Boljetinske reke, gde se nalaze čuveni geološki slojevi raznih boja koji predstavljaju pravu retkost u Evropi. Na samo tridesetak kilometara od Negotina, nalazi se još jedno „čudo prirode“ koje je vredno pomena, a to su tzv. Vratnjan-ske kapije. Kanjon Vratne je veoma nepristupačan, i krije tri kamena „luka“, odnosno tri kamene kapije, koje su davno nastale urušavanjem pećina.

Listu kulturnih dobara čine 34 lokaliteta između Golubačke tvrđave na zapadu do Diane i Fetislama kod Kladova na istoku Geoparka „Đerdap“. Arheološko nalazište Lepenski Vir je najznačajniji kulturni spomenik na tom prostoru a ujedno i jedan od najznačajnijih praistorijskih lokaliteta u Evropi. Poseban značaj Lepenskog Vira leži u činjenici da je

postojalo stalno naselje osnovano u vreme kada su u ostatku Evrope postojala samo privremena skloništa nomadskih lovaca. Osnovna karakteristika arhitekture Lepenskog Vira su trapezoidan plan prizemlja kuća. Sve kuće su identične forme i razlikuju se samo u veličini.

Lokalitet „Diana“ nalazi se na obali Dunava na oko dva kilometra nizvodno od Hidroelektrane „Đerdap 1“, pored puta Tekija – Kladovo. Smatra se da je jedan od najvećih i najbolje očuvanih vojnih utvrđenja gornjo-mezijskog limesa. Logor je bio u upotrebi od 1. do 6. veka.

Golubački grad ima veoma značajno mesto među spomenicima srednjovekovne vojne arhitekture. Sagrađen je 1335. godine kao pogranični grad i strateški važno utvrđenje. Temelji utvrđenja su neregularni i potpuno u skladu sa konfiguracijom terena. Postojalo je devet kula visokih od 20 do 25 metara. Kule su povezane gradskim zidinama.

Uživanje u geološkim i prirodnim darovima ovog podneblja, turisti mogu kombinovati sa posetom muzejima, šetnjama na desetak obeleženih pešačkih staza, vožnjom dunavskim međunarodnim biciklističkim rutama, korišćenjem sportskih objekata i učešćem na tradicionalnim letnjim manifestacijama kao što su Zlatna bučka Đerdapa, Porečki kotlić, Kup Đerdapa u jedrenju, Dan Dunava, Dečiji festival zabavne muzike TIN, Jorgovan fest ili Etno festival istočne Srbije.

DARINKA MIHAJLOVIĆ

Lepenski vir

Golubački grad

FOTO: PRIVATNA ARHIVA AUTORA

Beli izvorac

Centar za posetioce

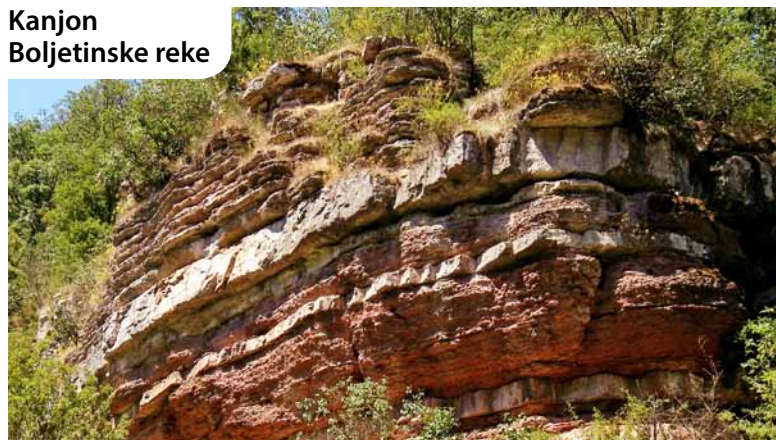
Dijana

Fetislam

Golubačka tvrđava

Kanjon Boljetinske reke

Ploče

Rajkova pećina

Patika za trčanje dobija drugi život kao skijaška cipela

Kako je „zelena“ ekonomija „ozelenela“ outdoor industriju. Evo jednog primera dobre prakse...

Budući da entuzijasti na otvorenom postaju sve svesniji ekoloških izazova i mnogi traže načine kako da smanje svoj „ugljenični otisak“ kupovinom opreme koja traje duže, brendovi zauzvrat sve više ulažu u održive prakse i svoje dizajne i razvojne timove usmeravaju ka rešenjima manje opterećuju životnu sredinu. Drugim rečima, nastupilo je uzbudljivo vreme u dizajnu i razvoju proizvoda unutar outdoor industrije.

Salomonov novi Play Minded Program, zapravo je razvojni petogodišnji program formulisan kao inicijativa za održivost na nivou cele kompanije. Upravo ovim revolucionarnim konceptom, ovaj proizvođač više linija artikala i obuće za outdoor ulazi na tržište održivih inovacija. Prvi proizvod koji je izašao iz inicijative je cipela za trčanje koja se može reciklirati i ponovo upotrebiti u proizvodnji panceric (skijaške cipele).

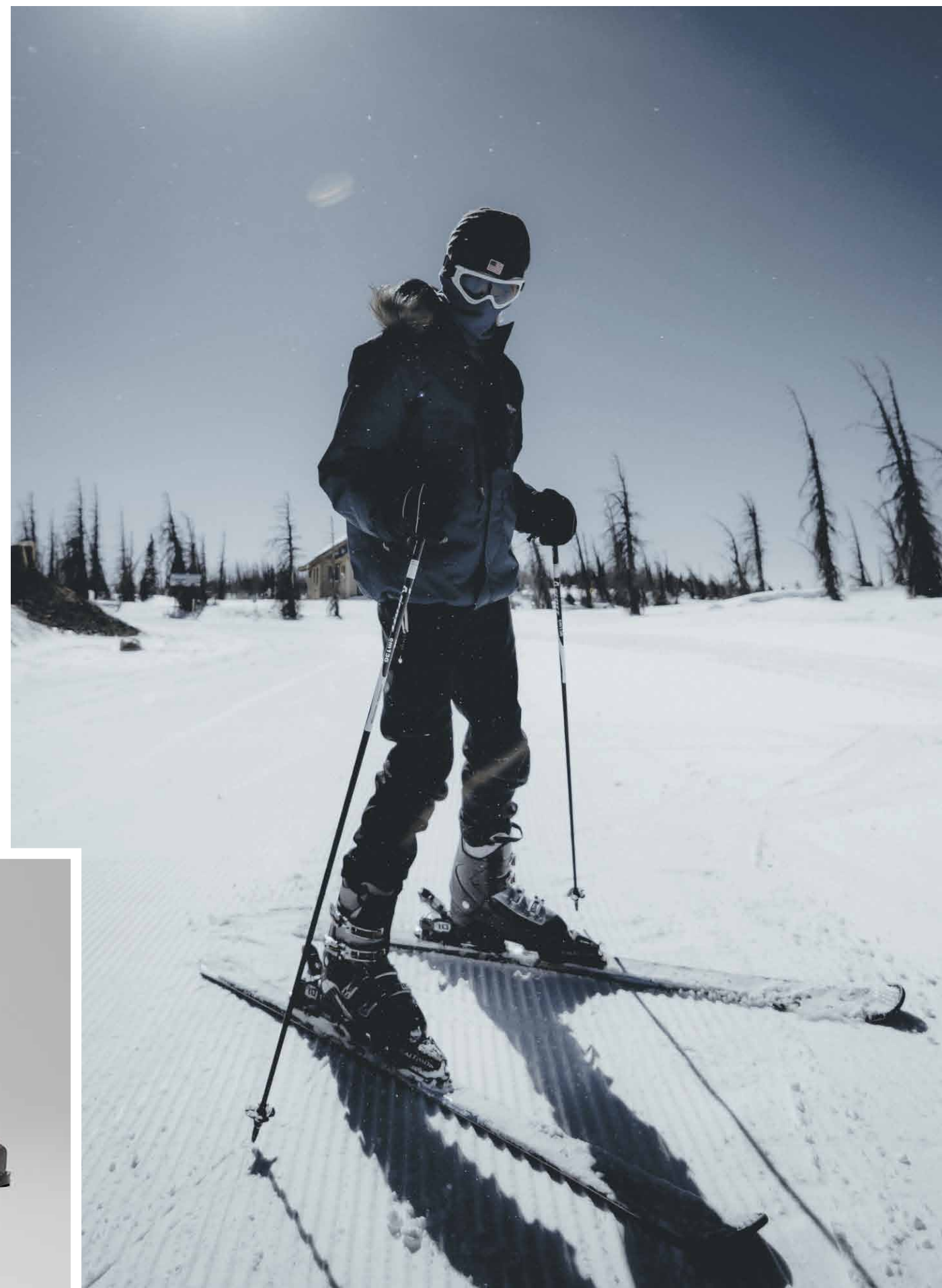
„Concept Shoe“ je patika za duge trke, u potpunosti izrađena od termoplastičnog poliuretana (TPU), koja se pri kraju života može usitniti i reciklirati, te postati Solomonova pancERICA. Cipela, koja je predstavljena u novom prodajnom centru kompanije u Minhenu, rezultat je 18-mesečnog napora Salomonovog dizajnerskog tima da sprovede u delo opredeljenje kompanije da smanji emisije ugljen-dioksida i produži životni ciklus svojih proizvoda.

„Svesni smo da proizvodnjom Salomon obuće koja drastično umanjuje uticaj na planetu možemo doprineti naporima da se smanje emisije štetnih gasova“, izjavio je u saopštenju za javnost Guillaume Meyzenq, potpredsednik Salomon obuće. „Stvarajući patiku koja se može reciklirati u pancericu, dokazujemo da je moguće pronaći alternativne materijale za izradu obuće za sve performanse.“

Cilj je da se ova revolucionarna patika uvrsti u program proizvodnje Salomon trkačke obuće za liniju 2021. Ostale inicijative robnog programa Play Minded uključuju smanjenje ukupnih emisija ugljen-dioksida za 30 posto do 2030. godine, uklanjanje jedinjenja na bazi fluorougljenika (PFC) u svim kategorijama opreme do 2023. godine, recikliranje ili ponovna upotreba 70 posto operativnog otpada Salomona do 2025. i zahtevati da svi dobavljači materijala za robnu marku dokažu poštovanje programa usklađenosti materijala i popisa ograničenih supstanci do 2025. godine.

„Sportisti danas očekuju da ćemo pozitivno uticati na svet“, rekao je predsednik Salomona Jean-Marc Pambet u izjavi za štampu. „Nismo uvek razgovarali o našim programima u oblastima održivosti, ali prepoznavamo da fanovi našeg brenda i naših proizvoda žele da budu deo akcije koje preduzimamo.“

Salomon još nije razjasnio na koji način planira da na kraju životnog veka prikuplja svoje proizvode koje se mogu reciklirati od potrošača, odnosno hoće li oni koji nabave Salomonovu obuću za višekratnu upotrebu i reciklirane pancericama biti nagrađeni popustima. Ali - eto lepe ideje... ■

Može li Čečenija postati Švajcarska na Kavkazu?

PUTOVANJA

*Kako izgleda savremena Čečenija, kakav je nivo bezbednosti, kulture, koje su tradicije tamošnjeg naroda i kakve su šanse da ova republika, postradala u ratu pre dve decenije, postane elitna turistička destinacija? Pročitajte reportažu dopisnika Russia Beyond **Igora Damjanovića**...*

Prvo što putnik namernik pročita nakon sletanja na međunarodni aerodrom „Grozni Severni“ je parola: „Moje oružje je istina i pred tim oružjem je nemoćna bilo koja armija“. Ovo je misao formalno prvog predsjednika Čečenske Republike, Ahmata Hadži Kadirova, oca sadašnjeg predsjednika Ramzana.

Ahmata Hadži Kadirova, verskog i političkog lidera, stradalog u atentatu na Dan pobjede 9. maja 2004. godine, većina Čečena smatra savremenim ocem svoje nacije. Kako mi je u razgovoru rekao legendarni komandant njihovih specijalaca i rukovodilac najopasnijih antiterorističkih operacija general-major Apti Alaudinov, u ovom momentu - načelnik policije i zamenik republičkog ministra unutrašnjih poslova, „konceptija Ahmata Hadži Kadirova bila je ključna za pobjedu nad terorizmom i ekstremizmom“. Po rečima generala Alaudinova, Ahmat Hadži Kadirov, smatrao je da se „terorizam ne može pobediti isključivo policijskim metodom, već zajedničkim delovanjem snaga zaštite poretka, sveštenstva i administracije“. Po doktrini Ahmata Hadži Kadirova uloga sveštenstva je bila prosvetiteljska, a administracije stvaranje uslova za normalan život stanovništva.

Na ulicama širom Čečenije danas su sveprisutni portreti i citati tragično stradalog prvog predsjednika, grandiozna džamija - Srce Čečenije, u centru Groznog podignuta je njemu u čast. Fudbalski klub Terek, koji se godinama sa uspehom takmiči u Premijer ligi Rusije, pre neku godinu promenio je ime u Ahmat.

GROZNI - SAVREMEN GRAD

Kada je završen rat i započeo aktivan proces obnove

zemlje bilo je predloga da zbog razmera razaranja glavni grad Čečenije Grozni bude izmešten na drugu lokaciju. Međutim, rukovodstvo republike je to odbilo i pune tri godine trajalo je samo raščišćavanje ruševina. Nakon završetka tog procesa, trebalo je približno deset godina da iz pepela nikne novi, savremeni grad. Kako su nam ispričali naši domaćini, prvo obnovljeno zdanje u Groznom bila je pravoslavna crkva Svetog arhangela Mihaila, smeštena u centru grada.

Između pravoslavne crkve i velelepnog stambeno-poslovnog kompleksa Grozni Siti, koji je postao simbol prepoznavanja čečenske prestonice, proteže se Park ljubavi, koji na proleće deluje zaista impresivno.

Predsednička palata i gorepomenuta džamija Srce Čečenije, zajedno sa parkom i kompleksom Grozni Siti čine centralno gradsko jezgro. Ulice Groznog su zaista prostrane i saobraćajna gužva tamo je praktično nemoguća. Dva centralna gradska prospekta nose imena Ahmata Hadži Kadirova i Vladimira Putina. Portreti ruskog predsednika takođe su česti na ulicama Groznog i drugih čečenskih gradova.

Pored Groznog, obišli smo još gradove Šali i Argun. U Šaliju je nedavno osvećena najveća džamija u Evropi, posvećena proroku Muhamedu. I ova dva grada su potpuno obnovljena, kao i sela i prigradski reoni koje smo obišli. Čini se, da se velika pažnja posvetila prostornom planiranju. Pored savremenih zdanja i urbanističkog sklada, na mene je poseban utisak ostavila čistoća. Na ulicama Groznog nemoguće je naći ni papirić i po ovom segmentu podsetio me na ono što sam video u Melburnu i najčistijoj

prestonici Evrope Minsku. Pored efikasnosti komunalnih službi na ovakvu sliku utiče i visok stepen kulture lokalnog stanovništva, jer smeća na ulici nije moguće videti ni u seoskim područjima.

TURIZAM

Nakon uspostavljanja mira, obnove zemlje i izgradnje nove putne infrastrukture, čečensko rukovodstvo planira da se aktivno pozabavi razvojem turizma. Prvi koraci u tom smeru već su preduzeti. Za razvoj turizma postoje svi preduslovi u pogledu prirodnih lepota i zanimljivog kulturno-istorijskog nasleđa.

Posetili smo jednu od najzanimljivijih lokacija u strateškom planu razvoja turizma - jezero Kezenojam. Smešteno je na oko 100 km od Groznog, tik uz administrativnu granicu sa Dagestanom. Nadmorska visina jezera je čak 1.854 metra, a dužina obale preko deset kilometara. U epohi socijalizma Kezenojam je predstavljao glavnu bazu za pripreme veslačke reprezentacije SSSR-a. Pored zona za odmor, u Čečeniji postoji plan i aktivnog razvoja skijaških centara. U mestu Veduči u januaru prošle godine otvoren je prvi takav kompleks, na oko 2.000 metara nadmorske visine. Prva staza duga je 967 metara, a po planu je predviđen razvoj još 18 staza raznih nivoa. Cena jednodnevnog ski-pasa u rizortu Veduči iznosi 500 rublji, oko sedam evra i dva do tri puta je jeftinija od zimskih turističkih centara u Srbiji i Crnoj Gori.

DREVNE KULE, JEDINSTVEN JEZIK

Ono na što su stanovnici Čečenije i susedne Ingušetije, koje su u sovjetsko vreme predstavljale jedinstven subjekt Ruske Federacije, posebno ponosni su drevne kule. Ove neobične građevine slobodno možemo reći predstavljaju njihov nacionalni simbol.

Kule su koncentrisane najviše na onim pravcima odakle je pretila opasnost od neprijatelja. Građene su po specifičnom sistemu i imale su funkciju upozoravanja. Neobično visoke, pružale su dobru preglednost i kada bi stražari na njihovom vrhu primetili neprijatelja slali bi dimne signale, neku vrstu preteče Morzeove azbuke. Iz poruka dimnim signalima moglo se saznati odakle dolazi neprijatelj, kolika mu je snaga i kuda se kreće. Pošto jedan deo Čečenije, u kome se nalazi i prestonica Grozni, predstavlja kotlinu u kojoj su česte magle, alternativni način

upozoravanja sa kula u vreme snižene vidljivosti bili su udarci gonga.

Izolovane kule za alarmiranje mogu se videti često, a mi smo imali priliku i da obiđemo drevni grad Dere, u kome dominiraju kule za odbranu, smeštene tik uz granicu sa Gruzijom. Za ovaj lokalitet naši domaćini tvrde da su arheološka istraživanja pokazala da je podignut pre više od 1.000 godina. Da bi do njega doprli prošli smo više od deset kilometara bespućima.

Čečeni takođe smatraju da njihov specifičan jezik, gotovo istovetan sa jezikom stanovnika Ingušetije, potiče direktno od Noja. Jedna od karakteristika ovog jezika je da ne postoji obraćanje osobi na Vi. Kako objašnjavaju naši domaćini, ovo nije zbog nedostatka poštovanja, već zbog isticanja jednakosti svih članova zajednice, koja je u njihovoj tradiciji veoma važna.

GOSTOPRIMSTVO, BEZ ALKOHOLA U SLOBODNOJ PRODAJI

Tradicionalno kavkasko gostoprimstvo osetićete i u Čečeniji. To upravo može da predstavlja jedan od aduta turističke ponude, uz ukusnu kuhinju i zdravu hranu. Na razvoj poljoprivrede i proizvodnju zdrave hrane poklanja se mnogo pažnje poslednjih godina. Preovlađuju jela iz jagnjetine, spremljena kao šašlik - kavkaska varijanta ražnjića, imali smo prilike da probamo u restoranima, a u tradicionalnom čečenskom selu, poslužena nam je jagnjetina kuvana u kotlu. Pored jagnjetine tradicionalnu čečensku trpezu predstavljaju ukusne supe i jela iz pšeničnog i kukuruznog brašna: hinglaš, čepaglaš, žižig-ganlaš, dalnaš (popularna kao čečenska pica) itd.

S obzirom na tradiciju u maloprodajnim objektima na teritoriji Čečenske Republike, kao i Ingušetije, nije moguće kupiti alkohol. Slična je situacija sa restoranima i kafeterijama u Groznom. Međutim u hotelu u kome smo bili smešteni u Groznom i hotelu na jezeru Kezenojam prodaja alkohola je slobodna.

BEZBEDNOST NA VISOKOM NIVOU

Izuzev predsedničke palate, ostale zgrade koje smo posetili u nemaju upadljivo obezbeđenje. Policije nema previše ni po putevima. Naš domaćin, načelnik policije general Alaudinov, nosilac Ordena hrabrosti za doprinos u borbi protiv terorizma, danas se kreće bez obezbeđenja i vozi u običnom civilnom automobilu. Sloboda kretanja je apsolutna, zašli smo i u udaljena planinska sela, a kroz kao kilometre bespuća doprli do drevnog grada Dere. Kriminala i drugih oblika prestupnosti u Čečeniji gotovo i da nema.

Dakle ukoliko Čečenija bude razvijala i valorizovala svoje turističke potencijale istim tempom kako je u poslednjoj deceniji tekla obnova, nema sumnje da će biti u stanju da u dogledno vreme na tržište izađe sa kvalitetnom turističkom ponudom. Međutim, da bi odgovor na pitanje u naslovu „može li Čečenija postati Švajcarska na Kavkazu“ bio potvrđan, neophodno je da u svetskoj javnosti budu pobede stereotipi, negativan imidž regiona koji su proizveli ratovi i tragični događaji iz 90-ih i propaganda zapadnih centara moći. ■

PATREON

